Rendement van het Flex College

Nulmeting en evaluatie

M. Roelofs
M. Habraken
T. Eimers

16 maart 2010

Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, Nijmegen

© 2010 Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt te Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoud

1 Inleiding 1

2 Extern rendement - nulmeting 5
2.1 Achtergrondgegevens 6
2.2 Onderwijsprogramma 7
2.3 Meting van het externe rendement 9
2.4 Conclusies 11

3 Intern rendement - nulmeting 13
3.1 Problemen 13
3.2 Voorgaande schoolloopbaan 15
3.3 Probleemgebieden 17
3.4 Betrokken hulpverlening 21
3.5 Naar het meten van intern rendement 22
3.6 Conclusies 25

4 Omgevingsrendement - evaluatie 27
4.1 Relatie preventieve zorgstructuur en Flex College 27
4.2 Toelating tot het Flex College: criteria en procedures 32
4.3 Reboundvoorziening 37
4.4 Meerwaarde van het Flex College binnen het Nijmeegse onderwijs 39
4.5 Conclusies 41

5 Samenvatting en conclusies 43
5.1 Samenvatting 43
5.2 Conclusies en aanbevelingen 47

Bijlage – Overzicht geïnterviewde personen en deelnemers expertmeeting 51

1 Inleiding

Op 1 augustus 2008 is het Flex College van start gegaan. Het Flex College biedt een leeromgeving voor risicoleerlingen van 12 jaar en ouder, die in het reguliere voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs binnen het 'Samenwerkingsverband VO-ROC Nijmegen en omgeving' (tijdelijk) geen passende vormen van onderwijs en begeleiding kunnen krijgen. Deze leerlingen kunnen in het Flex College worden opgevangen, geobserveerd, gediagnosticeerd en passende vormen van onderwijs en begeleiding ontvangen. Het onderwijs is altijd gericht op de terugkeer naar het reguliere onderwijs, het behalen van een onderwijskwalificatie of toeleiding naar arbeid. Het Flex College biedt vmbo en mbo aan, maar ook havo en vwo.
Het Flex College bestaat uit een Expertisecentrum en twee onderwijscentra, namelijk het Centrum voor Beroeps- en Arbeidsmarktonderwijs (CBA) en het Centrum voor Algemeen Vormend Onderwijs (CAVO).

- Binnen het Expertisecentrum zijn een aantal functies ondergebracht. Dit centrum omvat de toelatingscommissie (PCL) voor het Flex College en heeft daarnaast als hoofdtaak de ondersteuning en versterking van de zorgstructuur in het reguliere onderwijs. Naast deze functies is aan het Expertisecentrum de Reboundvoorziening verbonden.
- In het CBA worden leerlingen opgevangen, die vanwege hun problematiek, talenten en voorkeuren aangewezen zijn op arbeidsmarktgericht onderwijs. Zij worden gekwalificeerd met een vmbo-diploma of een diploma mbo-niveau 1 of 2.
- Het CAVO is bedoeld voor leerlingen met de potentie om tenminste het diploma vmbo-t te halen en mogelijk het niveau havo/vwo.

Het onderwijs wordt gegeven op een aantal locaties: CAVO op locatie Marterstraat (VAVO: vmbo, havo, vwo), locatie Heyendaalseweg (Eigenwijs: vmbo-t, havo/vwo) en locatie Krekelstraat (onderbouw, vmbo-t); CBA op locatie Hatertseweg (vmbo, mbo); Reboundvoorziening op locatie Krekelstraat.

Onderzoek rendement
KBA heeft op verzoek van het bestuur van het 'Samenwerkingsverband VO-ROC Nijmegen en omgeving' onderzoek gedaan naar het rendement van het Flex College. Het onderzoek richtte zich op het zichtbaar maken van de effecten van het Flex College en op het leggen van een basis voor een permanente monitoring van de resultaten.
Het doel van de monitoring is om periodiek de belangrijkste effecten zichtbaar te maken op verschillende niveaus. In de eerste plaats gaat het daarbij om de resultaten die voor en met de deelnemers worden behaald. Daarnaast heeft het Flex College een belangrijke bijdrage te leveren in het bredere geheel van de Nijmeegse aanpak

voor risicoleerlingen. Ook de wijze waarop het Flex College die rol vervult, is onderwerp van de evaluatie. Er wordt daarom een onderscheid gemaakt tussen drie soorten van rendement:

- het externe rendement: output in termen van behaalde diploma's en uitstroombestemming;
- het interne rendement: toegevoegde waarde in termen van probleemvermindering, persoons- en talentontwikkeling, gedragsverbetering;
- het omgevingsrendement: versterking en ontlasting van de preventieve zorgstructuur.

Verantwoording
Het Flex College is één volledig schooljaar actief geweest, namelijk schooljaar 2008/2009. De aanpak en werkwijze van het Flex College zal zich de komende jaren verder ontwikkelen en dat geldt evenzeer voor het rendement.
Over het extern en intern rendement is na één volledig schooljaar nog weinig te zeggen. Daarom wordt in de evaluatie nadrukkelijk bekeken op welke wijze het rendement periodiek in beeld kan worden gebracht om de ontwikkeling zichtbaar te maken. Om een beeld te krijgen van de populatie van het Flex College is een dossieronderzoek gedaan. In overleg met direct betrokken is besloten de volgende informatiebronnen als uitgangspunt te nemen voor het dossieronderzoek:
- CAVO locatie VAVO: informatie uit 'Registratieformulier cursistbegeleiding';
- CBA vmbo: informatie uit intakeverslagen, aangevuld met informatie uit papieren leerling-dossiers;
- CBA AKA: informatie uit intakeverslagen, aangevuld met informatie uit papieren leerling-dossiers;
- CAVO locatie Eigenwijs: informatie uit leerlingvolgsysteem, waar nodig aangevuld met informatie papieren leerling-dossiers;
- Reboundvoorziening: informatie afkomstig uit 'Aanmeldingsformulier PCL'.

In deze onderzoeksrapportage kijken we vooral naar de eenheden VAVO, vmbo, AKA en Eigenwijs. In feite zijn dat onderdelen waaruit het Flex College is opgebouwd en is er een proces gaande van integratie richting de genoemde centra CBA en CAVO. Voor het onderzoek is gekeken naar de situatie per eind 2009. Op dat moment functioneerden de eenheden nog relatief volgens de eigen patronen, althans waar het de dossiervorming en verwante activiteiten betreft. In de rapportage spreken we daarom over VAVO, vmbo, AKA en Eigenwijs als 'onderdelen' van het Flex college.

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van de beschikbare gegevens in de dossiers. De peildatum voor het onderzoek is 1 oktober 2009. Gegevens die niet zijn opgenomen in het dossier blijven buiten het zichtveld van het onderzoek. In het totaal zijn de

gegevens van 568 deelnemers van het Flex College verzameld[1]. Binnen het Flex College worden verschillende dossiervormen gehanteerd met ook uiteenlopende sets van gegevens. Voor het onderzoek zijn die gegevens 'omgezet' naar een set van voor alle deelnemers gelijke variabelen. Het dossieronderzoek, een nulmeting, vormt een basis voor het monitoren van het extern en intern rendement. Het onderzoek levert een voorstel voor monitoring op.

Om het omgevingsrendement in beeld te brengen, is een enquête afgenomen bij zorgcoördinatoren in het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs (binnen het 'Samenwerkingsverband VO-ROC Nijmegen en omgeving'). In de enquête werden vragen gesteld over de verwijzingen (schooljaar 2008/2009) naar het Flex College, de procedure van verwijzen, de beoordeling van het Flex College, de Reboundvoorziening, en de activiteiten van het 'Samenwerkingsverband VO-ROC Nijmegen en omgeving'. Daarnaast zijn interviews gehouden met stakeholders/ betrokkenen, die in hun werkzaamheden direct te maken hebben met (de gevolgen van) het Flex College en is een expertmeeting georganiseerd met als thema de toelatingsprocedure en –criteria van het Flex College. Een lijst van de geïnterviewde personen en van de deelnemers aan de expertmeeting is opgenomen in de bijlage.

Plaats van het onderzoek in de evaluatie van het Flex College
Het voorliggende onderzoek maakt onderdeel uit van een breder opgezette evaluatie van het Flex College, waarin ook nog wordt gekeken naar financiële en huisvestingsaspecten, bedrijfsvoering, organisatieprocessen en personeel. Het door KBA uitgevoerde onderzoek richt zich uitsluitend op het rendement, zoals hiervoor omschreven. Het onderzoek heeft deels het karakter van een nulmeting (extern en intern rendement) en deels dat van een evaluatie (omgevingsrendement). Het verrichte onderzoek heeft derhalve een afgebakende functie binnen de brede evaluatie van het Flex College. Dat neemt niet weg dat de onderzoeksbevindingen ook raken aan aspecten zoals organisatieprocessen, kwaliteit van onderwijs of strategische keuzes. Waar dat zinvol is, worden deze onderzoeksbevindingen in het rapport naar voren gebracht, telkens met de vermelding dat het gaat om 'nevenopbrengsten' van het onderzoek. Het werkelijke zwaartepunt in de evaluatie waar het gaat om dat soort aspecten ligt elders.

Rapport en monitor
De opbrengst van dit onderzoek bestaat uit twee delen. Het eerste deel is het voorliggende onderzoeksrapport. Het tweede deel bestaat uit een set van instrumenten ten behoeve van de monitoring van het Flex College. Concreet gaat het om een basisbestand met een uitgebreide set van kwalitatieve gegevens over alle deelnemers van

1 Van niet alle deelnemers is de informatieset volledig, waardoor op onderdelen niet over alle 568 deelnemers gerapporteerd kan worden.

het Flex College (peildatum oktober 2009), een format voor de toekomstige data-input en een handleiding voor de toepassing van de monitor. Het materiaal is zo opgezet dat het Flex College in de toekomst zelf de vervolgmetingen kan uitvoeren.

Leeswijzer

Het onderzoeksrapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op het externe rendement van het Flex College. Hoofdstuk 3 gaat in op het interne rendement.

De hoofdstukken 2 en 3 hebben betrekking op de vier onderdelen VAVO, vmbo, AKA en Eigenwijs. De Rebound komt afzonderlijk in hoofdstuk 4 aan de orde.

In hoofdstuk 4 staat het omgevingsrendement centraal. In het slothoofdstuk worden de belangrijkste conclusies samengevat en aanbevelingen gedaan.

2 Extern rendement - nulmeting

Risicoleerlingen met een ernstige problematiek, die in het reguliere voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs (tijdelijk) geen passende vormen van onderwijs en begeleiding kunnen krijgen, kunnen geplaatst worden op het Flex College. Het onderwijs is gericht op terugkeer naar het reguliere onderwijs en het behalen van een onderwijskwalificatie of toeleiding naar arbeid.
Een jongere die wordt teruggeleid naar het reguliere onderwijs is weer op koers naar een diploma en startkwalificatie. Niet voor alle jongeren is terugleiding naar het onderwijs echter de beste oplossing en daarom kan ook toeleiding naar werk als succes worden aangemerkt. Voor sommige jongeren is noch school noch werk op een bepaald moment haalbaar. Belangrijk voor deze jongeren is een ‘warme overdracht’ naar een ander passend traject.

Het extern rendement is het outputrendement. In dit onderzoek definiëren we output in termen van een diploma, startkwalificatie en uitstroombestemming (regulier onderwijs, arbeid, ander passend traject). Meting van deze indicatoren kan op z’n vroegst plaatsvinden bij uitstroom uit het Flex College, maar vaak zal het nodig zijn om jongeren op langere termijn te volgen (bijvoorbeeld om informatie te genereren over het behalen van een diploma, startkwalificatie door leerlingen die na het Flex College hun opleiding in het reguliere onderwijs vervolgen en afsluiten). Aangezien het Flex College pas één volledig schooljaar actief is geweest, is informatie over diploma’s en startkwalificaties nog niet beschikbaar. We kunnen wel kijken naar indicatoren die relevant zijn in het kader van extern rendement en waarmee op termijn het extern rendement gemeten kan worden. We besteden aandacht aan het *onderwijsprogramma* van de leerlingen op het Flex College, ofwel aan het soort onderwijs dat de leerlingen volgen (vmbo, havo, vwo, AKA). Het onderwijsprogramma maakt duidelijk of een leerling rechtstreeks op koers is naar een startkwalificatie of dat een vervolgopleiding nodig is om een startkwalificatie te behalen.

In dit hoofdstuk gaan we in eerste instantie in op enkele achtergrondkenmerken van de deelnemers van het Flex College, zoals geslacht, leeftijd en woonplaats. Vervolgens gaan we in op indicatoren waarmee het extern rendement in beeld kan worden gebracht.

2.1 Achtergrondgegevens

Op het Flex College is de jongere met zijn problemen, mogelijkheden en toekomst het uitgangspunt. De jongere moet een onderwijsprogramma kunnen volgen dat bij hem past. Daarom omvat het Flex College zowel vmbo en mbo als havo/vwo. Deze onderwijsprogramma's kunnen worden gevolgd op de vier onderdelen van het Flex College: VAVO, vmbo, AKA en Eigenwijs. Het vijfde onderdeel, de Reboundvoorziening, komt niet in dit hoofdstuk aan de orde, maar wordt afzonderlijk besproken in hoofdstuk 4.
Van het totaal aantal leerlingen op het Flex College volgt meer dan de helft (58 procent) een opleiding op het VAVO. Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal en percentage leerlingen dat een opleiding volgt op de vier onderdelen van het Flex College.

Tabel 2.1 – Aantal en percentage leerlingen per onderdeel Flex College en totaal

Onderdeel Flex College	Aantallen	Percentages
VAVO	329	58
Vmbo	112	20
AKA	66	12
Eigenwijs	61	11
Totaal FC	568	100

Deelnemers van het VAVO en de AKA-opleiding staan als leerling ingeschreven bij ROC Nijmegen[2]. Uit de tabel blijkt dat zeventig procent van de deelnemers van het Flex College ingeschreven staat bij het ROC. Dertig procent is ingeschreven bij verschillende scholen voor voortgezet onderwijs.

De deelnemerspopulatie van het Flex College bestaat voor 62 procent uit mannelijke deelnemers. Op het vmbo bevinden zich aanzienlijk meer mannen dan op de andere onderdelen van het Flex College. Op het VAVO daarentegen zitten – vergeleken met vmbo, AKA en Eigenwijs – veel vrouwen.

2 Met uitzondering van de zogenaamde Rutte-leerlingen, die staan ingeschreven bij hun (voorgaande) school voor voortgezet onderwijs.

Tabel 2.2 – Geslacht deelnemers Flex College

Geslacht	VAVO	Vmbo	AKA	Eigenwijs	Totaal
Man	54	85	62	66	62
Vrouw	46	15	38	34	38

De leeftijd van de leerlingen op het Flex College loopt uiteen van 12 tot 27 jaar. De gemiddelde leeftijd van de deelnemers verschilt per onderdeel. Hoewel de verschillen niet groot lijken (15,2 tot 18,6) gaat het wel om een leeftijden waar een of twee jaar ouder veel scheelt. Zo eindigt de leerplicht bij 18 jaar, maken veel leerlingen de over gang van vmbo naar mbo rond hun zestiende en doen zich doorgaans in de persoonlijke levensfase allerlei veranderingen voor.
Op het VAVO is de spreiding van leeftijden relatief groot, ruim elf jaar.

Tabel 2.3 – Leeftijd deelnemers Flex College

	VAVO	Vmbo	AKA	Eigenwijs	Totaal
Gemiddelde leeftijd	18,6	15,2	17,4	17,0	17,6
Bereik leeftijd	15,7 - 27,3	12,2 - 16,5	15,9 - 22,4	14,2 - 20,1	12,2 - 27,3

Leerlingen van het Flex College komen uit Nijmegen en de directe omgeving. Ruwweg de helft is afkomstig uit de gemeente Nijmegen, de overigen komen uit direct omliggende gemeenten, zoals Wijchen, Groesbeek en Beuningen, en uit gemeenten in de wijdere omgeving.

2.2 Onderwijsprogramma

Het Flex College biedt een breed palet aan onderwijsprogramma's en omvat zowel vmbo, havo, vwo en mbo. Onderstaande tabel geeft een overzicht van het onderwijsprogramma dat de leerlingen op het Flex College volgen.

Tabel 2.4 – Percentage leerlingen per onderwijsprogramma Flex College

Onderwijsprogramma	VAVO	Vmbo	AKA	Eigenwijs	Totaal
Vmbo	22	92	-	33	35
- *vmbo-t*	*21*	*-*	*-*	*23*	*15*
- *vmbo-g*	*-*	*-*	*-*	*-*	*-*
- *vmbo-k*	*-*	*3*	*-*	*-*	*1*
- *vmbo-b*	*-*	*78*	*-*	*-*	*15*
- *leerweg niet gemeld*	*1*	*12*	*-*	*10*	*4*
Havo	54	-	-	52	37
Vwo	23	-	-	15	15
Mbo (AKA)	-	-	100	-	12
Niet gemeld	-	8	-	-	2
Totaal (N)	323	112	66	61	562

Van de havo-leerlingen op het VAVO volgt 70 procent een één-jarige opleiding en 26 procent een twee-jarige opleiding[3].

Van 91 procent van de leerlingen die een havo- of vwo-opleiding volgen op het VAVO is bekend voor welk profiel zij gekozen hebben. Het merendeel van de havo/vwo-leerlingen heeft gekozen voor het profiel Economie & Maatschappij. Onderstaande tabel geeft een overzicht.

Tabel 2.5 – Keuze havo/vwo-leerlingen (VAVO) voor profielen

Profielen	Percentage
Natuur & Techniek (N&T)	4
Natuur & Gezondheid (N&G)	25
Combinatie N&T en N&G	2
Economie & Maatschappij (E&M)	45
Cultuur & Maatschappij (C&M)	15
overig/niet gemeld	9
Totaal havo/vwo-leerlingen VAVO (N)	251

De categorie ‘overig/niet gemeld’ bestaat uit leerlingen waarvan het gekozen profiel niet uit het onderzoek is gebleken en uit leerlingen die enkel losse vakken volgen.

3 Van de overige leerlingen is uit het onderzoek niet gebleken of zij een één- of twee-jarige havo-opleiding volgen.

Van het merendeel van de leerlingen die een vmbo-opleiding volgen op het VAVO en op het CBA vmbo is bekend in welke sector zij hun opleiding volgen. De vmbo-leerlingen van Eigenwijs doen staatsexamen en kiezen geen profiel.

Tabel 2.6 – Keuze vmbo-leerlingen (VAVO, CBA vmbo) voor sectoren

Profiel / sector	VAVO	Vmbo	Totaal
Techniek	3	40	25
Zorg & Welzijn	19	12	15
Economie	47	10	25
Overig/niet gemeld	31	38	35
Totaal vmbo-leerlingen (N)	72	102	174

Terwijl de meeste VAVO-leerlingen een opleiding in de sector Economie volgen, heeft het merendeel van de leerlingen van het CBA vmbo gekozen voor een opleiding in de sector Techniek. Dit is niet opvallend, gezien de ontstaansgeschiedenis vanuit de voormalige Technische School Jonkerbosch.

2.3 Meting van het externe rendement

Zoals gezegd maakt het onderwijsprogramma van de leerlingen op het Flex College duidelijk of een leerling op weg is naar een startkwalificatie. Een diploma havo, vwo of mbo (niveau 2) worden aangemerkt als een startkwalificatie. Een diploma van het vmbo of AKA geldt niet als een startkwalificatie. Een AKA-opleiding kan wel als eindonderwijs worden aangemerkt.

- 52 procent van de deelnemers is op weg naar een startkwalificatie (havo/vwo) binnen het Flex College;
- 35 procent van de deelnemers is op weg naar een vmbo-diploma en vervolgens aangewezen op vervolgonderwijs;
- 12 procent volgt een AKA-opleiding, hetzij als eindonderwijs, hetzij als voorbereiding op doorstroom naar mbo-niveau 2.

Het externe rendement kan op de eerste plaats worden beschouwd als het aantal met diploma afgeronde opleidingstrajecten. Deelnemers worden in een bepaald programma geplaatst. De meest directe maat voor succes is het behalen van het diploma. Het overzicht laat echter zien dat voor 35 procent van de deelnemers het onderwijstraject daarmee nog niet is afgesloten: zij hebben mogelijk hun vmbo-diploma, maar nog

geen startkwalificatie. Hun onderwijssucces is in belangrijke mate afhankelijk van het vervolgtraject: succesvolle plaatsing in een vervolgopleiding (havo, mbo) en vervolgens afronding met diploma van de vervolgopleiding. Vanuit het perspectief van het Flex College is tenminste de overgang naar de vervolgopleiding een essentiële maat voor het eigen rendement. Vanuit het perspectief van de gezamenlijke onderwijsbesturen is de interventie pas geslaagd wanneer het gehele onderwijstraject, inclusief de vervolgopleiding, succesvol is geweest.
Voor de havo/vwo-deelnemers ligt het anders. Zij zijn, als zij hun diploma hebben gehaald, wel degelijk in het bezit van een startkwalificatie. Ook hier geldt echter dat zij in meerderheid zijn aangewezen op een vervolgstudie om daadwerkelijk een beroep te leren.
Voor de AKA-deelnemers geldt dat het einddoel eveneens diplomering is, maar dat het vervolgtraject individueel wordt bepaald. Dat kán doorstroom naar mbo-2 zijn, maar toeleiding naar werk geldt evenzeer als een geaccepteerd resultaat.
Meting van het externe rendement heeft dus betrekking op:

- het behalen van het diploma van het gevolgde programma;
- het succesvol schakelen naar een vervolgopleiding (AKA, vmbo, havo/vwo);
- het succesvol schakelen naar betaald werk (AKA);
- het in het vervolgtraject behalen van een startkwalificatie (AKA, vmbo);
- het in het vervolgtraject behalen van een diploma (havo/vwo);
- het in het vervolgtraject behouden van betaald werk (AKA).

Kijkend naar de afzonderlijke individuen zal een diploma niet altijd haalbaar zijn en ligt het maximaal bereikbare op andere vlakken dan het onderwijsresultaat. Om het extern rendement te kunnen beoordelen in de context van de zwaarte van de doelgroep is spiegeling aan het interne rendement noodzakelijk. Pas dan kan het bereikte resultaat gewogen en beoordeeld worden.

Meting van het externe rendement vindt plaats op vier hoofdmomenten:

1) Bij plaatsing in het programma binnen het Flex College
2) Bij afronding van het programma binnen het Flex College
3) Kort na de uitstroom uit het Flex College, respectievelijk bij de start van het vervolgtraject (overgang naar opleiding/werk)
4) Maximaal een jaar na uitstroom uit het Flex College

Het eerste meetmoment dient als referentie voor de beoordeling van het rendement. Door de eindsituatie te vergelijken met de startsituatie kan een beoordeling gemaakt worden van de ontwikkeling.
Het derde meetmoment laat zien of de transitie naar het vervolgtraject geslaagd is.
Het vierde meetmoment maakt duidelijk of de plaatsing in het vervolgtraject daadwerkelijk succesvol is geweest. In feite zou nog een latere meting noodzakelijk zijn om te kijken of op termijn daadwerkelijk een startkwalificatie wordt behaald. Die meting ligt echter buiten het perspectief van het Flex College. Ervaringen met vergelijkbare monitoring leren dat het feitelijke meetmoment het beste gerelateerd kan worden aan

de leeftijd van de jongere, omdat leeftijdsgrenzen (kwalificatieplicht, leerwerkplicht, studiefinanciering) sterk van invloed blijken op de onderwijsdeelname.

2.4 Conclusies

De helft van de deelnemers van het Flex College haalt bij succesvolle afronding van de opleiding een startkwalificatie (havo/vwo). Dat beeld wordt vooral bepaald door het grote aantal deelnemers van het VAVO.
Een derde van de deelnemers volgt een vmbo-opleiding en zal na het Flex College een vervolgopleiding (havo/mbo) moeten volgen om een startkwalificatie te behalen.
De overige 12 procent van de deelnemers volgt de AKA-opleiding. Voor een groot deel van deze groep zal dat eindonderwijs zijn. Voor hen is de plaatsing naar betaald werk een bepalende succesfactor.
Het extern rendement van het Flex College laat zich uitdrukken in behaalde diploma's en certificaten, maar voor tenminste de vmbo- en AKA-groep hoort daar ook bij de succesvolle transitie naar hetzij een vervolgopleiding, hetzij werk. Omdat veel van de uitval optreedt kort na het overgangsmoment kan het resultaat van de transitie pas na een periode van maximaal een jaar worden bepaald.

3 Intern rendement - nulmeting

Jongeren volgen hun opleiding op het Flex College niet 'zo maar'. De toelating is beperkt en er is altijd een dwingende reden nodig om op het Flex College geplaatst te kunnen worden. Er moet sprake zijn van een zekere problematiek, die het de jongere onmogelijk maakt om elders, op een andere school, de opleiding te volgen. De problematiek die de deelnemers van het Flex College meenemen bepaalt ook een deel van de opdracht die het Flex College heeft: het gaat om onderwijs, maar ook om het helpen de problemen het hoofd te bieden. Het succes van het Flex College laat zich daarom niet alleen in onderwijsresultaten uitdrukken, maar ook in de mate waarin de deelnemers zijn geholpen op het gebied van de problemen waarmee zij te kampen hebben. Vaak is het oplossen van de problemen, of het ermee leren omgaan, voorwaardelijk voor het onderwijssucces.

Het helpen wegnemen van de belemmeringen die de problemen veroorzaken, hebben we in dit onderzoek aangeduid als het interne rendement. Net als het externe rendement heeft het interne rendement twee dimensies: het zegt iets over de meerwaarde voor de individuele deelnemer, namelijk de mate waarin hij feitelijk geholpen is; tegelijk is de totale meerwaarde voor alle deelnemers bij elkaar opgeteld een belangrijke indicator voor het succes van het Flex College als geheel.
In dit hoofdstuk kijken we naar cijfers waarmee - op termijn - het interne rendement van het Flex College zichtbaar gemaakt kan worden. Het gaat om een eerste meting op deze manier, die de basis vormt voor vervolgmetingen in de toekomst. In eerste instantie kijken we vooral naar de cijfers op het niveau van het Flex College als geheel en het niveau van de afzonderlijke onderdelen. Aan het slot van dit hoofdstuk staan we kort stil bij de betekenis voor het zichtbaar maken ('meten') van de meerwaarde op individueel niveau.

3.1 Problemen

Eén van de belangrijke kenmerken van deelnemers van het Flex College is, dat zij vaak te maken hebben met een meervoudige problematiek. In de criteria voor toelating tot het Flex College wordt gesproken van een "meervoudige en complexe problematiek".[4] Sinds de formele start van het Flex College wordt dit criterium gehanteerd bij de centrale toelating. Daarbij moet worden opgemerkt dat de positie van het onderdeel VAVO een bijzondere is. Het VAVO heeft, zoals we hierna ook zullen zien,

4 Procedure aanmelding en toelating Flex College Nijmegen e.o., 2008-2009

een deelnemerspopulatie die enerzijds bestaat uit jongeren, die qua problematiek passen binnen de criteria van het Flex College en anderzijds uit jongeren die daaraan niet voldoen. VAVO is een vorm van tweede kans onderwijs, die zowel openstaat voor jongeren met, als zonder meervoudige, complexe problematiek. Op dit punt komen we hierna terug.

In de nulmeting hebben we het beschrijven van de problematiek van individuele jongeren gebaseerd op de gegevens over de deelnemers zoals die bekend zijn binnen het Flex College. Er is daarbij gekeken naar gegevens in volg- en registratiesystemen, intakeformulieren en dossiers. De vier onderdelen van het Flex College (VAVO, vmbo, AKA en Eigenwijs) hebben nog elk hun eigen manier van registreren van gegevens en dossiervorming. Voor nieuwe aanmelding via de PCL is er een dossier met deels standaardinformatie (aannameformulier) en deels per individu wisselende informatie. Voor de nulmeting is gezocht naar gegevens over bepaalde vaste kenmerken. Over het algemeen is dat goed gelukt. Een groot deel van de gegevens zijn beschikbaar voor alle Flex-Collegedeelnemers. Soms ontbreken echter gegevens voor een of twee onderdelen.

De mate en de aard van de problematiek van deelnemers hebben we op drie manieren geoperationaliseerd:
- aan de hand van de voorgaande schoolloopbaan;
- aan de hand van zeven verschillende probleemgebieden;
- aan de hand van de eventueel betrokken hulpverlening.

Bij de *voorgaande schoolloopbaan* kijken we of er al eerder sprake is geweest van problemen op school. Als indicatoren gebruiken we het doubleren (zittenblijven) in het primair en voortgezet onderwijs, het hebben van leerachterstanden en de aanleiding voor de melding bij het Flex College.

Daarnaast kijken we naar *zeven probleemgebieden*. Juist voor leerlingen met een meervoudige problematiek blijkt vaak dat zij het niet alleen op school moeilijk hebben, maar dat er ook thuis sprake is van problemen. Ook kunnen psychische of gezondheidsproblemen een rol spelen. Op basis van in de literatuur gangbare indelingen hebben we de volgende zeven gebieden onderscheiden:
- Problemen in de thuissituatie;
- Leerachterstanden;
- Verkeerde studiehouding;
- Gedragsproblemen;
- Gezondheidsproblemen;
- Stoornis;
- Financiële problemen.

De categorie *stoornis* verwijst naar het hebben van een gediagnosticeerde stoornis, zoals dyslexie, stoornissen in het autistisch spectrum, eetproblemen, concentratieproblemen of angsten.
In het dossieronderzoek hebben we een probleem genoteerd bij een deelnemer als het in het dossier expliciet als zodanig genoemd werd. Incidentele controle van gegevens heeft uitgewezen dat het ontbreken van melding van een probleem niet altijd eenduidig betekent dat er geen sprake is van dat probleem. In sommige gevallen komt het voor dat het dossier niet compleet is. We komen aan het einde van dit hoofdstuk nog terug op dit punt.

Tot slot is gekeken naar de betrokkenheid van hulpverleners bij de deelnemer. Betrokkenheid van een psychiater, maatschappelijk werker of arts is immers een indicatie voor het bestaan van problemen.

In de analyse kijken we in eerste instantie naar het voorkomen van meervoudige problematiek. Vervolgens gaan we dieper in op de aard van de problematiek en de verschillen tussen de onderdelen van het Flex College.

3.2 Voorgaande schoolloopbaan

Op het moment dat een jongere aangemeld is voor plaatsing op het Flex College wordt onder meer gekeken naar de voorgaande schoolloopbaan. Dat geldt zowel voor meldingen die via de PCL lopen, als voor aanmeldingen op het VAVO. Veelal is de aanmelding bij het Flex College een direct gevolg van problemen op de voorafgaande school. In de volgende tabel is de aanleiding of reden voor plaatsing op het Flex College weergegeven per onderdeel.

Tabel 3.1 – Aanleiding voor plaatsing (in procenten)

	Aantal deelnemers (= 100%)	Problemen op vorige school	VO-opleiding afgebroken zonder diploma	VO-opleiding afgerond met diploma	Overige
		%	%	%	%
VAVO	323	1	63	35	1
Vmbo	104	74	2	0	24
AKA	66	74	12	0	14
Eigenwijs	61	90	7	2	2
Flex College	554	33	39	21	13

De categorie *Overige* in de tabel verwijst naar gevallen waarin geen informatie bekend was in de geraadpleegde bronnen, of waarin er incidenteel sprake was van een afwijkende aanleiding.

De tabel laat duidelijk zien dat de positie van het VAVO binnen het Flex College een bijzondere is. Zoals reeds aangegeven is het VAVO in belangrijke mate een vorm van tweedekansonderwijs, niet alleen voor deelnemers die hun voorgaande school zonder diploma hebben verlaten, maar ook voor jongeren of jongvolwassenen, die wel reeds een diploma hebben gehaald, maar een opleiding op hoger niveau willen volgen of aanvullende certificaten willen behalen. Een grote groep vormen de doorstromers van vmbo-t naar havo. Ruwweg een derde neemt deel aan het VAVO met reeds een VO-diploma op zak. Bijna tweederde probeert op het VAVO alsnog het diploma te halen.
Terwijl voor het VAVO de belangrijkste aanleiding ligt in het wel of niet behalen van het diploma, is het beeld voor de drie andere onderdelen anders. Daar is veel meer de problematiek bepalend voor de plaatsing op het Flex College. Bij driekwart van de vmbo- en AKA-groep en negentig procent van de Eigenwijsdeelnemers was er sprake van problemen op de voorgaande school. Van ongeveer 150 leerlingen (voornamelijk vmbo, AKA en Eigenwijs dus) is bekend dat zij problemen hadden op de voorgaande school. De problemen die daarbij het vaakst genoemd worden zetten we hieronder op een rij (aantal keren genoemd, één leerling kan meerdere problemen hebben):

72 x thuissituatie
67 x verzuim, spijbelen op school
65 x gedragsproblemen
58 x leerproblemen
25 x specifieke stoornis
22 x traumatische gebeurtenis, crisis
13 x lichamelijke klachten

Ongeveer een derde heeft één probleem als aanleiding, een derde twee problemen en een derde heeft drie problemen of meer.

Van de vmbo-deelnemers is bekend of zij in het primair onderwijs hebben moeten doubleren. Van veertig procent van de vmbo-ers op het Flex College is bekend dat zij op de basisschool één of meer keer hebben gedoubleerd. Deelnemers aan het VAVO doubleren juist vaker in het voorafgaande voortgezet onderwijs. Bijna de helft (44%) is één of meer keer blijven zitten op de voorafgaande scholen.

Het al of niet hebben van een leerachterstand bij plaatsing op het Flex College wordt niet voor alle deelnemers goed in kaart gebracht. Dat geldt wel voor de vmbo-deelnemers. Tachtig procent van hen heeft een LWOO-beschikking. Voor de aanvraag van die beschikking is het vereist om de leerachterstand te meten en te rappor-

teren. Omdat het hebben van leerachterstanden één van de bepalende criteria is voor toekenning van de beschikking is het logisch dat leerachterstanden bij veruit de meeste vmbo-deelnemers voorkomen: bijna tachtig procent heeft een leerachterstand. Driekwart heeft een taalachterstand en tweederde een achterstand op het gebied van rekenen/wiskunde.
Voor de andere onderdelen van het Flex College is minder goed bekend wat de eventuele leerachterstanden zijn. Programma's als die van het VAVO en Eigenwijs zijn er wel expliciet op gericht om achterstanden, maar dan op het gebied van vakken, weg te werken, zodat een leerling examen kan doen.
Ongeveer een kwart van de AKA-deelnemers heeft een LWOO-beschikking. Iets minder dan de helft van die groep heeft te maken met leerachterstanden.

Zoals te verwachten was, hebben de deelnemers van het Flex College vaak te maken gehad met problemen in hun voorgaande schoolloopbaan. Voor het overgrote deel gaat het daarbij in elk geval ook om problemen met het leren. De meeste vmbo-ers hebben een expliciete leerachterstand, maar ook 63 procent van de VAVO-deelnemers heeft de voorgaande VO-school verlaten zonder diploma.
Naast de problemen op leergebied hebben vooral de deelnemers van het vmbo, AKA en Eigenwijs te maken met problemen van andere aard, die zich op school hebben gemanifesteerd.
In de volgende paragraaf gaan we nader in op de problemen waarmee de jongeren te maken hebben.

3.3 Probleemgebieden

Zoals hiervoor aangegeven hanteren we zeven verschillende probleemgebieden. Die omvatten zowel het leren (achterstanden, studiehouding), persoonskenmerken (gezondheid, stoornissen, gedrag) als omstandigheden (thuissituatie, financiële situatie). In eerste instantie kijken we naar het voorkomen van zogenaamde multiprobleem-situaties. Heeft de deelnemer te maken met problemen op meerdere gebieden?

Tabel 3.2 – Aantal gebieden waarop de deelnemer problemen heeft

Aantal	VAVO		Vmbo		AKA		Eigenwijs		Flex College	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
0	103	31	9	8	4	6	7	11	123	22
1	111	34	10	9	14	21	15	25	150	26
2	75	23	22	20	13	20	18	30	128	23
3	31	9	27	24	18	27	19	31	95	17
4	8	2	26	23	15	23	1	2	50	9
5	1	-	15	13	2	3	1	2	19	3
6	-	-	2	2	-	-	-	-	2	-
7	-	-	1	1	-	-	-	-	1	-
Totaal	329	100	112	100	66	100	61	100	568	100

De tabel geeft informatie over de afzonderlijke onderdelen en over het Flex College als geheel.
Van alle deelnemers op het Flex College heeft 22 procent geen problemen op de genoemde gebieden. Het gaat om 123 deelnemers. Voor het merendeel (103) zijn dat VAVO-deelnemers, waarvan we weten dat ze niet als multiproblem-deelnemers zijn aangenomen. Voor een ander, kleiner deel gaat het mogelijk ook om onvolledige gegevens of om afwijkende problemen, die niet in de zeven genoemde gebieden te plaatsen zijn.
Een kwart van alle deelnemers (150) heeft te maken met problemen op één gebied. Het zij benadrukt dat het niet gaat om 'slechts' één gebied. Ook binnen één gebied kunnen de problemen ernstig en zeer complex zijn. Ook hier zien we weer dat de meeste deelnemers met één probleemgebied bij het VAVO zitten. Maar ook bij de AKA en Eigenwijs heeft 21-25 procent problemen op één gebied.
Meer dan de helft (52%) van alle deelnemers heeft problemen op twee of meer gebieden. De helft of meer van de AKA- en vmbo-deelnemers heeft zelfs problemen op drie of vier gebieden.
Als we meervoudige problematiek definiëren als het hebben van problemen op twee of meer probleemgebieden, dan valt 52 procent van alle deelnemers in die categorie. Hetzelfde geldt voor 83 procent van de vmbo-, 73 procent van de AKA- en 64 procent van de Eigenwijs-deelnemers. Het VAVO neemt met 35 procent deelnemers met meervoudige problematiek een afwijkende positie in.

Het VAVO heeft, zoals gezegd, een ander regime voor toelating en in feite deels ook een andere functie als het gaat om het onderwijs en de begeleiding, dan de overige onderdelen van het Flex College. Dat neemt niet weg dat ook het VAVO deelnemers kent die te maken hebben met problemen. Om wat meer zicht te krijgen op die groep zoomen we nader in op de VAVO-populatie.

Hiervoor hebben we laten zien dat het VAVO twee hoofdgroepen van deelnemers kent: zij die al eerder een VO-diploma hebben gehaald en nu een aanvullend of hoger diploma willen (*opstromers*) en zij die hun voorgaande school voortijdig verlaten hebben en nu alsnog proberen het diploma te halen (*herkansers*). Herkansers zijn overigens vaak ook afstromers. De volgende tabel laat zien met hoeveel probleemgebieden die twee afzonderlijke groepen te maken hebben.

Tabel 3.3 – Aantal gebieden waarop de deelnemer problemen heeft voor twee groepen VAVO-deelnemers

	Herkansers		Opstromers	
Aantal probleemgebieden	aantal	%	aantal	%
0	59	29	33	31
1	73	36	36	34
2 of meer	70	35	37	35
Totaal	202	100	106	100

Het blijkt dat de herkansers niet vaker met problemen te maken hebben dan de opstromers. Hoewel zij hun eerdere school voortijdig hebben verlaten en daarin dus minder succesvol waren dan de opstromers, onderscheiden zij zich niet door het vaker voorkomen van meervoudige problematiek.

VAVO-deelnemers volgen een programma op vmbo-, havo- of vwo-niveau. Wanneer we die groepen elk afzonderlijk bekijken, blijkt er wel een verschil te bestaan in mate van problematiek.

Tabel 3.4 – Aantal gebieden waarop de deelnemer problemen heeft voor drie groepen VAVO-deelnemers

	Vmbo-t		Havo		Vwo	
Aantal probleemgebieden	aantal	%	aantal	%	aantal	%
0	15	24	47	27	31	42
1	20	32	58	34	25	34
2 of meer	27	44	68	39	17	23
Totaal	62	100	173	100	73	100

VAVO-deelnemers die het vwo-programma volgen hebben beduidend minder vaak meervoudige problematiek dan de deelnemers in het vmbo-t- of havo-programma. De

vmbo-deelnemers onderscheiden zich licht van de havo-deelnemers, omdat zij nog vaker te maken hebben met problemen op twee of meer gebieden.

Hoewel niet nader onderzocht in de kwantitatieve analyse is het aannemelijk dat ook de leeftijd van de deelnemers een belangrijke rol speelt in de aard en omvang van de problematiek. De gemiddelde leeftijd op het VAVO ligt beduidend hoger dan bij de andere onderdelen van het Flex College. Bovendien is de spreiding van de leeftijd veel groter. De jongere en oudere deelnemers schelen meer dan elf jaar van elkaar.

Tot nu toe hebben we vooral gekeken naar het aantal probleemgebieden. De onderdelen vmbo, AKA en Eigenwijs tonen daarin overeenkomst doordat tweederde of meer van de deelnemers te maken heeft met meervoudige problematiek. Toch zijn er ook tussen deze drie onderdelen opvallende verschillen in de aard van de problemen waarmee de deelnemers te maken hebben.

Tabel 3.5 – Percentage deelnemers per onderdeel dat met problemen op een bepaald gebied te maken heeft

	VAVO	Vmbo	AKA	Eigenwijs
Thuissituatie	25	38	61	49
Leerachterstand	5	79	21	-
Studiehouding	36	63	67	59
Gedrag	10	69	58	28
Gezondheid	18	20	15	15
Stoornis	22	28	21	39
Financiën	4	2	6	2

Toelichting bij de tabel: de tabel laat zien welk percentage van de deelnemers uit het genoemde onderdeel een probleem heeft op het genoemde gebied; de percentages kunnen niet worden opgeteld, omdat ze deels overlappen: deelnemers hebben te maken met meerdere probleemgebieden.

De deelnemers van vmbo en AKA tonen in veel opzichten een vergelijkbaar probleemprofiel: studiehouding en gedragsproblematiek zijn dominant aanwezig. Eerder zagen we al dat leerachterstanden heel vaak voorkomen op het vmbo. Dat is ten dele een gevolg van de extra aandacht die daarvoor bestaat in het kader van de LWOO-aanvraag. Het lijkt aannemelijk dat de vmbo- en AKA-populatie meer op elkaar lijken in dit opzicht dan de uiteenlopende cijfers doen vermoeden. Op (nog) één punt is het probleemprofiel sterk afwijkend: meer dan zestig procent van de AKA-deelnemers heeft te maken met problemen in de thuissituatie. Nadere analyse geeft aan dat er weinig verschil is tussen de vmbo-groep en de AKA-groep wat betreft de woonsituatie:

85 procent van beide groepen woont bij de (pleeg)ouders. Ook als het gaat om de gezinssamenstelling zijn er weinig verschillen: ongeveer een derde van beide groepen komt uit een eenoudergezin. Ook hier zou echter de leeftijd weer een rol kunnen spelen. De AKA-deelnemers zijn gemiddeld ruim twee jaar ouder dan de vmbo-ers.

Bij de Eigenwijs-deelnemers is ook de thuissituatie een veel voorkomend probleemgebied. Daarnaast valt het op dat de Eigenwijs-deelnemers vaker te maken hebben met een specifieke stoornis. Bijna veertig procent heeft een stoornis, waarbij het vaak gaat om Autistisch Spectrum Stoornissen, maar daarnaast ook om een breed palet van andere stoornissen. De populatie onderscheidt zich in een aantal opzichten duidelijk van de VAVO-populatie. De problematiek is niet alleen zwaarder (meervoudig, complex), maar ook anders van aard. Er is vaker sprake van stoornissen en van problemen in de thuissituatie.

Voor we de balans opmaken kijken we eerst nog naar de betrokkenheid van hulpverlening bij de deelnemers.

3.4 Betrokken hulpverlening

De actuele betrokkenheid van hulpverlening bij de deelnemer is een belangrijke indicator voor voorkomen en de ernst van de problematiek. Er is gekeken naar betrokkenheid van de volgende hulpverleners of instanties:

Psychiater, psychotherapeut
Arts
Politie, justitie
Jeugdzorg
Schoolmaatschappelijk werk
Reclassering
GGZ
Entrea (jeugdzorg, speciaal onderwijs, ambulante begeleiding)

De twee laatste instanties, GGZ en Entrea, overlappen deels met de andere genoemde vormen van hulpverlening, maar omdat beide instanties een breed pakket van hulp bieden, zijn ze waar ze afzonderlijk werden genoemd, hier ook apart opgevoerd.
Net als bij de probleemgebieden kijken we naar het aantal soorten hulpverlening waarmee de deelnemer te maken heeft.

Tabel 3.6 – Aantal deelnemers dat te maken heeft met één of meer vormen van hulpverlening

	Betrokkenheid van één of meer vormen van hulpverlening	
	aantal	%
VAVO	44	13
Vmbo	57	51
AKA	37	56
Eigenwijs	24	39
Totaal	162	29

In lijn met de eerdere bevindingen blijkt dat betrokkenheid van hulpverlening bij de VAVO-deelnemers relatief het minst voorkomt. Meer dan de helft van de vmbo- en AKA-deelnemers heeft te maken met een vorm van hulpverlening.

In de analyse is ook gekeken naar de betrokkenheid van Leerplicht of RMC. Voor zover de meldingen daarvan in de dossiers volledig zijn, lijkt Leerplicht/RMC in 86 gevallen betrokken te zijn. Bij het VAVO speelt Leerplicht niet of nauwelijks een rol. Dat heeft natuurlijk ook met de leeftijd van de deelnemers te maken. Ook bij Eigenwijs (15%) en het vmbo (36%) hebben relatief weinig deelnemers te maken met Leerplicht/RMC. Het hoogst ligt het percentage bij de AKA, namelijk 47 procent.

3.5 Naar het meten van intern rendement

Er zijn verschillende indicatoren gepresenteerd die uitdrukken wat de omvang en de aard van de problematiek is waar de deelnemers van het Flex College mee te maken hebben. Vanzelfsprekend wordt daarmee geen recht gedaan aan de werkelijke impact die de problemen hebben op het individu en zijn functioneren op school en daarbuiten. Ook één probleem kan enorme impact hebben en de bron vormen voor een reeks van vervolgproblemen. Daarom is de indicator 'meervoudige problematiek' nadrukkelijk niet bedoeld als een kwalificatie van de ernst van iemands problemen. In het volgende hoofdstuk komt de toelating tot het Flex College aan de orde en dan blijkt dat bij de weging van criteria 'meervoudige problematiek' niet als een absolute maat wordt gehanteerd. De totale afweging van alle factoren en omstandigheden bepalen uiteindelijk de ernst van de problematiek en hulpbehoefte.

Toch kunnen de indicatoren zoals hier besproken nuttig zijn om te bepalen of het Flex College als geheel, met daarbinnen de afzonderlijke onderdelen, beantwoorden aan de doelstelling van het Flex College om nadrukkelijk die jongeren te helpen die te

maken hebben juist met meervoudige en complexe problematiek. Voor individuele gevallen wordt een individuele afweging gemaakt, maar voor het geheel van het Flex College geldt dat zichtbaar moet zijn wat de primaire doelgroep is.

Rendement is iets wat pas over een periode van tijd gerealiseerd kan worden. In die zin zegt de nu verrichte nulmeting nog weinig over het gerealiseerde rendement. De nulmeting laat echter wel duidelijk zien wat de probleemkenmerken zijn van de deelnemerspopulatie van het Flex College op het moment van de peiling. Voor de meeste deelnemers is dat het beeld dat zij hadden bij hun start op het Flex College. Op die manier laten de cijfers niet alleen de samenstelling van de deelnemerspopulatie als geheel zien, maar ook de startsituatie van de 568 afzonderlijke deelnemers. Door op een later tijdstip opnieuw te kijken naar hun situatie kan worden vastgesteld of zij met minder problemen te maken hebben gekregen en of de invloed van de problemen hun leerprestaties minder nadelig beïnvloedt. Dat kan op een geaggregeerd niveau, door te kijken naar de problemen en prestaties van de verschillende groepen, zoals ook in de nulmeting is gedaan. Het kan ook op individueel niveau. Als aanvulling op de gegevens over het externe rendement geeft het interne rendement een beter zicht op de interactie tussen leerprestaties en problemen en op het effect dat de ondersteuning en begeleiding door het Flex College heeft gehad.

Om in de toekomst daadwerkelijk zicht te krijgen op het interne rendement is het noodzakelijk om over betere en meer betrouwbare gegevens te kunnen beschikken. Een aantal problemen in de huidige wijze van informatie verzamelen en beheren, werkt belemmerend voor de rendementsmeting:

- Elk van de onderdelen van het Flex College (VAVO, vmbo, AKA en Eigenwijs) heeft een eigen systeem voor het verzamelen en bewaren van deelnemergegevens. Dat geldt voor de gebruikte elektronische systemen (informatiesystemen, leerlingvolgsystemen), voor de digitale en papieren dossiers, voor de intakeprocedures en daarvoor gehanteerde formulieren, voor de overdrachtsformulieren en voor de exitprocedures. De verschillen komen natuurlijk voort uit de verschillende ontstaansachtergronden van de afzonderlijke onderdelen. Op verschillende punten worden stappen gezet om tot betere aansluiting te komen. De belangrijkste daarvan is wellicht de rol die de PCL speelt bij de toelating tot het Flex College en de dossiervorming door de PCL. In de praktijk blijkt echter dat het gebruik van eigen werkwijzen, procedures en formulieren diep geworteld is en dat er nog onvoldoende verbinding is tussen de informatie die de PCL verzamelt en aanlevert en dat wat het onderdeel vervolgens zelf nog doet. Een argument dat wordt aangevoerd voor het hanteren van verschillende systemen is de verbinding tussen de onderdelen van het Flex College en hun 'moederorganisaties'. Dat speelt vooral bij het ROC (VAVO, AKA) een rol, maar in mindere mate ook bij de onderdelen die leerlingen hebben ingeschreven bij verschillende VO-scholen in Nijmegen. Elk van de 'moe-

derscholen' heeft een eigen verantwoordingsplicht, die maakt dat aansluiting met het administratief systeem van die organisatie van belang is. Dat laat echter onverlet dat voor het functioneren van de onderdelen binnen het Flex College een zekere harmonisering van procedures, bewaarde informatie en rapportage een absolute vereiste is.

- De verantwoordingsplicht drukt ook zwaar op het Flex College. Het zichtbaar maken van rendement is een must. Iedereen kijkt mee! Het eigen bestuur, de scholen in Nijmegen en regio, de gemeente Nijmegen, de Inspectie van het Onderwijs en minder zichtbaar, maar zeker zo belangrijk: ook deelnemers en hun ouders kijken met spanning naar de prestaties van het Flex College. Om in de toekomst transparant te kunnen laten zien wat het rendement is van het Flex College is het noodzakelijk dat de verzamelde informatie completer, betrouwbaarder en uniformer is.
  - Uniformer: er moet voor alle onderdelen van het Flex College één vaste set van vragen komen die voor elke deelnemer wordt beantwoord bij de intake. Daarnaast blijft de optie open om per onderdeel aanvullende vragen te stellen.
  - Betrouwbaarder: niet alleen moeten de vragen uniform en eenduidig zijn, dat geldt ook voor de antwoorden. Zonder te vervallen in een cultuur van testen en toetsen, zou het goed zijn wanneer er meer eenduidigheid was over begrippen waarmee de problemen worden beschreven. Welke (impliciete) maat wordt gehanteerd? Welke woorden gebruiken we om de ernst van een probleem te omschrijven? Met een eenvoudige, robuuste set van begrippen kan al veel vooruitgang worden geboekt.
  - Completer: wellicht het grootste probleem in de huidige registratie is de onvolledigheid van gegevens. Het noteren en beheren van de gegevens is verspreid over veel personen, die niet altijd dezelfde opvatting hebben over het belang ervan en over de wijze waarop dat moet gebeuren.

- Het verzamelen en beheren van informatie over deelnemers is geen op zichzelf staande activiteit. Veelal is het een uitvloeisel van de wijze waarop het werk is georganiseerd en van de manier waarop de individuele werkers het uitvoeren. Vaak wordt het bijhouden of het raadplegen van een dossier als een extra taak ervaren bovenop het 'eigenlijke' werk. Het niet bijhouden van gegevens gaat vaak hand in hand met het ook niet raadplegen van opgeslagen informatie. De professional vertrouwt op zijn eigen beoordelingsvermogen en op zijn geheugen. De uitwisseling met collega's is gebaseerd op mondelinge contacten of emails. Het eenzijdig invoeren van een informatiesysteem zal al snel als een belasting worden ervaren en als een ongewenste bureaucratisering van het werk. Het Flex College lijkt zich daarin niet te onderscheiden van andere, vergelijkbare onderwijsorganisaties. In het verleden heeft men lang 'blind' kunnen varen op de betrokkenheid en inzet van de professionals, zonder dat deze hun manier van werken en resultaten

transparant en expliciet hoefden te maken. Tegenwoordig worden andere eisen gesteld, aan organisaties zoals het Flex College, maar ook aan de professionals die daar werken en aan hun management. Meer methodisch, planmatig handelen vergroot de transparantie van het werk. Daardoor ontstaat meer zicht op de benodigde expertise, tijd, inspanningen en kan vanuit het management beter gestuurd worden. Bij een dergelijke manier van werken sluit het systematisch verzamelen en beheren van informatie ook beter aan. Wil het meten van het interne rendement niet alleen beter worden, maar ook meer diepgang krijgen, dan lijkt het onvermijdelijk dat niet alleen op het niveau van de informatie, maar juist ook op het niveau van het primaire werkproces ontwikkelstappen worden gezet.

3.6 Conclusies

Het is duidelijk dat de deelnemers van het Flex College voor het merendeel passen in het profiel van de risicoleerling met meervoudige en complexe problematiek. Dat geldt zeker voor de onderdelen vmbo, AKA en Eigenwijs. De situatie van onderdeel VAVO is wat anders. Onder de VAVO-deelnemers is er een grote groep die niet zozeer vanuit een probleemsituatie kiest voor het VAVO, maar eerder vanuit de wens om aanvullend onderwijs te volgen. Dat neemt niet weg dat met name onder de (jongere) vmbo-t-deelnemers van het VAVO er een grote groep is (44%), die te maken heeft met meervoudige problematiek. In het totaal kan ruim een derde van de VAVO-deelnemers aangemerkt worden als risicodeelnemers met meervoudige problematiek.

De meeste problemen doen zich voor op het gebied van het leren (achterstanden, studiehouding, voorgaande schoolloopbaan) en gedrag. Terwijl de deelnemers van vmbo en AKA vaker een gedragsprobleem hebben, hebben die van Eigenwijs vaker een stoornis. In beide gevallen gaat het om een probleem dat meestal in combinatie met andere problemen optreedt. Problemen in de thuissituatie doen zich vooral voor bij de deelnemers van AKA en Eigenwijs. Dat heeft mogelijk met de leeftijd van de deelnemers te maken. Lichamelijke gezondheidsproblemen spelen een relatief geringe rol. Financiële problemen komen slechts in uitzonderingsgevallen voor.

Om het interne rendement te kunnen monitoren is de kwaliteit, consistentie en volledigheid van de beschikbare informatie nu onvoldoende. Het belang van het meer systematisch verzamelen en gebruiken van gestandaardiseerde informatie reikt verder dan alleen de monitoring. Ook voor het functioneren van de onderdelen binnen het Flex College is een zekere harmonisering van procedures, bewaarde informatie en rapportage een absolute vereiste. Meer methodisch, planmatig handelen vergroot de transparantie van het verrichte werk en de behaalde resultaten.

4 Omgevingsrendement - evaluatie

Bij het externe en interne rendement staan respectievelijk de onderwijsresultaten van leerlingen van het Flex College en de problematiek waarmee zij te maken hebben centraal. Het externe en interne rendement zijn vooral gedefinieerd op het niveau van de jongere. Daarin ligt ook het belangrijkste doel van het Flex College. Het is echter niet het enige doel. Het Flex College heeft nadrukkelijk ook een preventieve doelstelling. Deze preventieve doelstelling komt op twee manieren tot uitdrukking. Ten eerste in acties die zijn gericht op de versterking van de zorgstructuren in de reguliere scholen. Dat kan op een directie manier door advies en ondersteuning, maar ook op een indirecte manier via de tegendruk in het verwijzingstraject. Ten tweede komt de preventieve doelstelling tot uitdrukking in de ontlasting van de zorgstructuren op de scholen, doordat de leerlingen met een meervoudige en complexe problematiek kunnen doorstromen naar het Flex College. Door de concentratie van deze leerlingen in het Flex College wordt de druk elders in het onderwijsveld lichter. De versterking en ontlasting van de preventieve zorgstructuur in de scholen in de omgeving van het Flex College noemen we in dit onderzoek het omgevingsrendement.

Het omgevingsrendement plaatst het Flex College in een bredere context. We kijken naar de rol van het Flex College in de ondersteuning van de preventieve zorgstructuur in het voortgezet onderwijs (VO) en middelbaar beroepsonderwijs (mbo), op de plaatsingsprocedure en –criteria, de toelating tot het Flex College, de Reboundvoorziening en de meerwaarde van het Flex College binnen het Nijmeegs onderwijs.

4.1 Relatie preventieve zorgstructuur en Flex College

In het kader van het onderzoek zijn interviews gehouden met vertegenwoordigers van organisaties die in het werk met het Flex College te maken hebben, onder meer de gemeente, Bureau Jeugdzorg, Kristallis en de Praktijkschool. Er is een schriftelijke enquête gehouden onder zorgcoördinatoren in het voortgezet onderwijs en ROC Nijmegen en er is een expertmeeting geweest specifiek over het onderwerp toelating tot het Flex College.
Uit de gesprekken en enquête komt naar voren dat de relatie tussen het Flex College en de interne zorgstructuren op de scholen één van de belangrijkste aandachtspunten voor de nabije toekomst is. Betrokkenen onderscheiden verschillende soorten risico's. Zo zou te veel van de problematiek van risicoleerlingen op het bord van het Flex College geschoven kunnen worden, waardoor het Flex College te sterk zou groeien. Anderen wijzen op het gevaar dat juist het Flex College zelf te veel leerlingen naar

zich toe zou trekken: "Het Flex College is een fantastische voorziening, maar een valkuil zou kunnen zijn dat ze problemen gaat oplossen die het reguliere onderwijs ook aankan".
Eenstemmig is men van mening dat het succes van het Flex College staat of valt met een goed functionerende zorgstructuur in de scholen, waardoor problemen van leerlingen vroegtijdig onderkend en opgepakt kunnen worden.
Verschillende respondenten wijzen erop dat, om de opvang en begeleiding van risicoleerlingen in de reguliere scholen te realiseren, het Flex College meer aandacht zou moeten besteden aan de versterking van de zorgstructuur op de scholen, door middel van kennisdeling en overdracht van expertise en deskundigheid. De kennis, expertise en deskundigheid die is opgedaan in het Flex College moet beschikbaar komen in de reguliere scholen, zodat risicoleerlingen ook hier op een passende wijze begeleid, ondersteund en opgeleid kunnen worden. "Niet alle probleemjongeren in de regio zitten op het Flex College, er zit ook een deel op andere scholen. Ook deze scholen moeten de kennis hebben om met deze jongeren om te kunnen gaan".

Het geheel van de meningen overziend komen er twee centrale vragen naar voren:
- Hoe sluit het Flex College aan op de zorg in de scholen en hoe is de taakverdeling tussen beide?
- Hoe kan het Flex College bijdragen om de zorg in de scholen zodanig te versterken dat in de scholen zelf de meeste problemen met leerlingen opgevangen kunnen worden?

We bespreken de twee vragen en geven daarbij aan wat in de gesprekken en enquête als belangrijkste punten naar voren is gekomen. Daarbij komt eerst het voortgezet onderwijs aan bod en daarna het ROC.

Voortgezet onderwijs
In de eerste presentaties over het Flex College werd de voorziening wel voorgesteld als het smalle topje van een brede piramide, waarbij de zorgstructuur in de scholen de brede basis vormde. Voor een leerling in de top van de piramide belandt, is eerst geprobeerd om op een of meer lagere niveaus het probleem aan te pakken. Het is een sterk vereenvoudigd beeld van hoe in het voortgezet onderwijs de structuur is opgebouwd: preventieve zorg in de scholen, een zorgadviesteam (ZAT) als tweede laag daarboven met betrokkenheid van externe deskundigen, de centrale PCL daarboven met aanvullende deskundigheid en verwijzingsmogelijkheden en als sluitstuk het Flex College voor jongeren die elders niet adequaat geholpen kunnen worden.
Naar het algemeen oordeel van de respondenten functioneert die structuur in het VO redelijk goed. De sleutelposities (zorgcoördinator, ZAT, PCL) zijn over het algemeen goed bezet en de rol- en taakverdelingen zijn redelijk uitgekristalliseerd. Aanvankelijk was er tussen scholen een groot verschil in verwijsgedrag, maar geleidelijk is daarin een normalisering ontstaan. De waarnemingen van de PCL bevestigen dat. De plaats

van het Flex College binnen het geheel van de zorgstructuur in het VO is, met andere woorden, redelijk goed bepaald.
Het voorbehoud dat doorklinkt in 'redelijk goed' heeft betrekking op het onderhoud en het doorontwikkelen van die zorgstructuur. Van verschillende kanten wordt erop gewezen dat de vorming van het Flex College binnen het Samenwerkingsverband VO-ROC er - overigens naar men vindt wel begrijpelijk - toe heeft geleid dat de inbreng van het Samenwerkingsverband in het versterken van de preventieve zorgstructuur tijdelijk minder is geweest. Om de balans tussen de preventieve zorg in de scholen en de curatieve zorg in het Flex College in evenwicht te houden is het noodzakelijk dat er extra wordt ingezet juist ook op de preventieve zorg. Men wijst in dat verband ook op de invoering van de Wet Passend onderwijs, die voor de scholen ingrijpende consequenties kan gaan hebben. Als concrete aandachtspunten worden genoemd:

- ondersteuning, scholing en expertisevergroting van de zorgcoördinatoren;
- voorkomen van het te ver uiteenlopen van de taakinvulling van schoolmaatschappelijk werkers, behoud van kwaliteit;
- verbetering van de samenwerking met de GGZ;
- onderhoud en verbetering van het functioneren van de ZAT's;
- vergroting van de expertise op scholen op het gebied van zorg- en risicoleerlingen;
- aansluiting met REC cluster 4.

In de schriftelijke enquête, afgenomen bij zorgcoördinatoren in het voortgezet onderwijs, is expliciet gevraagd naar de mate waarin de scholen gebruik maken van de diensten die het Samenwerkingsverband respectievelijk het Expertisecentrum aanbiedt. Het blijkt dat ruim zestig procent van de scholen regelmatig of zelfs zeer vaak gebruik maakt van de diensten van het Expertisecentrum. Onderstaande tabel geeft weer in welke mate de scholen gebruik maken van de verschillende diensten.

Tabel 4.1 – Percentage scholen dat gebruik maakt van diensten Expertisecentrum

Dienst Expertisecentrum	Percentage scholen
Advies over specifieke leerlingen	74
Afname testen	35
Advies over de zorg in de school (algemeen)	27
Andere diensten	9

De tabel laat zien dat bijna drie kwart van de scholen (schoollocaties) gebruik maakt van advies over specifieke leerlingen. Alle zorgcoördinatoren volgen een opleiding/training verzorgd door het Samenwerkingsverband VO-ROC, of hebben dat al gedaan.

Andere diensten die genoemd worden, zijn de inzet van een orthopedagoog voor de observatie van leerlingen, de diensten van de plaatsingscommissie en de inzet van zorgbudgetten.
Bijna alle zorgcoördinatoren (93 procent) die ervaring hebben opgedaan met de diensten van het Expertisecentrum zijn hierover overwegend positief. Zij zijn wel van mening dat het Expertisecentrum op een aantal terreinen actiever zou moeten zijn. De vraag naar de terreinen waarop volgens de zorgcoördinatoren een actievere houding van het Expertisecentrum gewenst is, levert een diversiteit aan antwoorden op. Een greep uit de antwoorden:

- inzet ondersteuning op schoollocatie om uitplaatsing van leerlingen te voorkomen;
- duidelijkheid over welke zorg concreet geboden kan worden;
- zorgen voor voldoende plek op de verschillende onderdelen van het Flex College;
- diensten gericht op hoogbegaafde jongeren;
- onderlinge afstemming basisonderwijs – voortgezet onderwijs – middelbaar beroepsonderwijs;
- voorlichting docenten (groep 8) basisschool over voortgezet onderwijs
- consequenties passend onderwijs;
- opleiding zorgdocenten, opleiding zorgcoördinatoren;
- voorkomen bureaucratie.

Ruim 40 procent van de zorgcoördinatoren geeft aan dat de school, naast de diensten van het Expertisecentrum, ook gebruik maakt van alternatieve hulpaanbieders op het terrein van de zorgstructuur. Veelal gaat het dan om psychiaters, psychologen of orthopedagogen voor bijvoorbeeld onderzoek (testen) en behandeling of begeleiding van jongeren.

ROC Nijmegen
De zorgstructuur binnen ROC Nijmegen is anders georganiseerd dan in het voorgezet onderwijs. Daarin staat het ROC niet alleen in het middelbaar beroepsonderwijs. Feit is dat mbo-instellingen traditioneel wel voorzieningen hebben voor de meest kwetsbare groepen - bij ROC Nijmegen onder meer de AKA, nu onderdeel van het Flex College - maar een minder ver ontwikkelde leerlingenzorg hebben voor de breedte van alle opleidingen. De laatste jaren is er een sterke beweging in gang gekomen om de uitval terug te dringen op het mbo. De ingevoerde kwalificatieplicht verplicht mbo-instellingen om voor 16- en 17-jarigen een 'leerplichtregime' in te voeren, waarin verzuim wordt gesignaleerd, geregistreerd en tegengegaan.
Ook binnen ROC Nijmegen zijn en worden stappen gezet om de uitval terug te dringen en als onderdeel daarvan, de zorgstructuur te versterken. Zo is men bezig een systeem te ontwikkelen waarmee studenten bij de intake ingedeeld kunnen worden in categorieën, die het mogelijk maken een begeleiding op maat te bieden. Voor die begeleiding wordt expertise en capaciteit ingezet. In die beoogde structuur heeft het Flex College inderdaad weer de rol van het topje van de piramide, waar

deelnemers geplaatst kunnen worden die ook met een aangepast programma en extra begeleiding niet binnen het ROC geholpen kunnen worden.
Belangrijk is ook dat op het niveau van de zorgcoördinatoren de samenwerking met het VO en met het Samenwerkingsverband VO-ROC is verbeterd. Er zijn meer contacten, de rol van de PCL is goed bekend bij de zorgcoördinatoren van het ROC, evenals de procedures voor plaatsing op het Flex College.
Tegelijkertijd wijst men erop dat er nog een lange weg te gaan is. Ingezette veranderingen moeten voor een belangrijk deel nog geïmplementeerd worden binnen het ROC. Dat vergt tijd, aldus betrokkenen, niet alleen wat betreft de ontwikkeling van de instrumenten en werkwijzen, maar ook wat betreft de benodigde veranderingen in bestaande patronen en processen.
De aanwezigheid van een effectieve, preventieve zorgstructuur in het ROC heeft een hoge prioriteit. Voor het Flex College is de preventieve zorgstructuur een noodzakelijke voorwaarde voor het functioneren. Zonder een degelijk systeem van signalering, preventieve zorg en verwijzing (de brede basis van de piramide) komt het Flex College (topje van de piramide) in een geïsoleerde en kwetsbare positie. In de interviews worden zorgen uitgesproken op dat punt.

Het beeld is dat de vorming van het Flex College de afstand van de AKA (en in mindere mate VAVO) tot de overige delen van het ROC heeft vergroot. Het gaat vooral om beeldvorming: "Vroeger hadden we als ROC de AKA, maar nu niet meer." Maar uit de opmerking komt ook naar voren dat men nog niet gewend is aan de striktere toelatingsprocedure voor het Flex College (in vergelijking tot de vroegere AKA). In het voortgezet onderwijs wordt elke verwijzing gekanaliseerd via het ZAT en de zorgcoördinator, die goed bekend zijn met de procedure voor toelating. Binnen het ROC functioneert dat nog niet, of althans ten dele niet op die manier.
In paragraaf 4 van dit hoofdstuk komen we op dit punt terug.

Een ander punt dat zeer nadrukkelijk naar voren wordt gebracht is de verhouding tussen het deel van de problematiek dat binnen het Flex College wordt opgepakt en het deel dat elders binnen het ROC moet worden opgevangen. Feitelijk gaat het om twee punten:

- Men signaleert dat de groep van zogenaamde overbelasten veel groter is dan die, die worden opgevangen binnen het Flex College. Opleidingen zoals Helpende dragen traditioneel ook een fors deel van de zorg voor leerlingen met problemen. De verhouding tussen datgene wat daar wordt gedaan en wat gedaan wordt in het Flex College is nog onvoldoende duidelijk. Evenmin is er sprake van samenwerking, kennisuitwisseling of ondersteuning. Voor het ROC is het belangrijk, ook in verband met de inzet van middelen en capaciteit, om scherper te krijgen welk type overbelasten binnen het Flex College worden opgevangen en welke niet. De nieuwe intake- en signaleringssystematiek moet daarin op den duur duidelijkheid verschaffen. Op kortere termijn zou het punt nader onderzocht moeten worden.

- Een tweede daarmee samenhangend punt, dat naar voren wordt gebracht, is dat van de overbelasten op mbo-niveau 2. Door zorgcoördinatoren en anderen wordt gesignaleerd dat er een categorie risicodeelnemers nu tussen wal en schip raakt. Deelnemers die nu een opleiding volgen op niveau 2 en in de problemen raken, of deelnemers met de capaciteit voor niveau 2 die vanwege problemen eigenlijk niet kunnen beginnen, kunnen moeilijk geplaatst worden. Plaatsing in het Flex College ligt niet voor de hand. Afgezien van de vraag of de problematiek van de leerling plaatsing rechtvaardigt, is het aanbod van de AKA als niveau 1 opleiding niet passend voor deze groep. Recent is het Flex College gestart met een opleidingsaanbod op niveau 2 in samenwerking met opleidingen binnen het ROC.

Het probleem dat de zorgcoördinatoren aankaarten treedt ook op binnen andere ROC's. Een deel van de problemen bij ROC Nijmegen ontstaat door het ontbreken van een AKA-voorziening met de functie van schakel/opstap naar opleidingen naar niveau 2. Landelijk stroomt 80 procent of meer van de AKA-deelnemers door naar niveau 2. De AKA heeft een functie in het 'afvangen' van de negatieve effecten die ontstaan door de drempelloze instroom: leerlingen met leerachterstanden, gedrags- of andere problemen worden eerst (of in tweede instantie) opgevangen in de AKA. Kwantitatief is dit de belangrijkste functie van de AKA. Voor een veel kleinere doelgroep is de AKA eindonderwijs met als doel plaatsing op de arbeidsmarkt. Het betreft vooral de cognitief zwakke en de meest overbelaste leerlingen. In dit verband spreekt men wel van AKA type I en AKA type II, waarbij het eerste type plaatsing in werk beoogt en het tweede type gericht is op doorstroom naar mbo-niveau 2. Het Flex College biedt nu AKA type I. Het type II ontbreekt. Daarnaast kan door uitbreiding van het aanbod op het Flex College met niveau 2 opleidingen een deel van de problematiek opgevangen worden. Het betreft dan vooral de deelnemers met een meervoudige, complexe problematiek.

4.2 Toelating tot het Flex College: criteria en procedures

Aanmeldingen

De Permanente Commissie Leerlingenzorg (PCL) is de ‘toegangspoort’ tot het Flex College, ofwel voor de verwijzing naar de onderwijsvoorzieningen binnen het Flex College moeten leerlingen worden aangemeld bij de PCL. De PCL formuleert op basis van het zorgdossier de hulpvraag van de aangemelde leerling, bepaalt in samenwerking met de onderdelen binnen het Flex College een passende leerroute en beslist over plaatsing op het Flex College.

De procedure en criteria voor toelating zijn onderwerp geweest in een speciaal daarvoor gehouden expertmeeting en in de enquête onder zorgcoördinatoren.
Uit de enquête blijkt dat het aantal leerlingen, dat is aangemeld bij de PCL, met het oog op plaatsing op het Flex College, per school varieert van 0 tot 20 leerlingen. Meer dan de helft van de zorgcoördinatoren geeft aan dat er vorig schooljaar minder dan

drie leerlingen (vanuit hun schoollocatie) zijn aangemeld bij de PCL (zie onderstaande tabel).

Tabel 4.2 – Aangemelde leerlingen bij PCL (2008-2009)

Aantal aangemelde leerlingen	Percentage
Minder dan 3	55
3-5	28
6-10	10
11 of meer	7

De zorgcoördinatoren geven in meerderheid (71 procent) aan dat de bij de PCL aangemelde leerlingen ook daadwerkelijk geplaatst zijn op het Flex College. Voor de leerlingen die niet werden toegelaten, is samen met de PCL een andere passende leerroute gezocht.

De leerlingen die bij de PCL worden aangemeld, hebben te maken met een verscheidenheid aan problemen. Veelal is er sprake van een combinatie van problematieken (vgl. hoofdstuk 3). Gedragsproblemen zijn het meest voorkomend, gevolgd door problemen met de leerhouding en problemen met de persoonlijke ontwikkeling. Onderstaande tabel geeft weer hoe vaak bepaalde problemen voorkomen volgens de zorgcoördinatoren. Zo vindt 82 procent van de zorgcoördinatoren dat er bij de leerlingen die zij verwijzen naar het Flex College vaak of meestal sprake is van gedragsproblemen.

Tabel 4.3 – Voorkomen soorten problematieken bij leerlingen die verwezen worden naar het Flex College

Probleem leerling	Komt vaak of meestal voor	Komt regelmatig voor	Komt niet of weinig voor
Gedrag	82	18	-
Leerhouding	65	26	9
Persoonlijke ontwikkeling	57	39	4
Leerprestaties	43	33	24
Gezin en omgeving	41	46	14
Beroepshouding	33	27	40
Beroepsvaardigheden	13	40	47
Loopbaanperspectief	13	47	40
Gezondheid (medisch)	-	15	85
Verslaving	-	23	77
Financiën, schulden	-	21	79

Bijna een derde van de zorgcoördinatoren verwacht dat het aantal verwijzingen vanuit hun school(locatie) naar het Flex College zal toenemen. Zij verklaren deze stijging enerzijds door een toename van het aantal leerlingen met zware en complexe problematiek in de reguliere scholen en anderzijds door betere informatie en communicatie over en daardoor grotere bekendheid met het Flex College en de mogelijkheden om leerlingen te verwijzen. De overige zorgcoördinatoren (ruim twee derde) denken dat het aantal verwijzingen naar het Flex College ongeveer gelijk blijft. Redenen die hiervoor genoemd worden, zijn een scherper en zorgvuldiger aannamebeleid op de reguliere scholen, een verbetering van de interne zorgstructuur en een (wellicht onterecht) vermoeden dat de procedure van aanmelding en toelating erg tijdrovend is.
Daar waar een minderheid van de zorgcoördinatoren verwacht dat het *aantal* verwijzingen zal toenemen, ziet een kleine meerderheid (55 procent) een toenemende *zwaarte en complexiteit* in de problematiek van leerlingen die naar het Flex College worden verwezen. De zorgcoördinatoren geven hiervoor verschillende verklaringen:

- Een verklaring ligt volgens de zorgcoördinatoren bij het feit dat (reguliere) scholen, maar ook ouders, proberen problemen eerst zelf op te lossen. Als adequate acties en hulpverlening uitblijven, kan een verergering van de problemen optreden;
- Ook wordt gewezen op het bestaan van complexere gezinssituaties (bijvoorbeeld één-ouder gezinnen, scheidingsproblematieken), die kunnen leiden tot minder aandacht voor de jongere en zijn/haar problemen. Als gevolg hiervan kunnen problemen uit de hand lopen;
- Een enkele keer wordt de invloed van de complexere samenleving op jongeren genoemd. Een samenleving die steeds hogere eisen stelt.

Criteria

De criteria voor plaatsing binnen het Flex College zijn neergelegd in het document *Procedure aanmelding en toelating (2008-2009)*. De criteria zijn gebaseerd op twee hoofdelementen, namelijk onderwijsbeperking en handelingsverlegenheid. Het eerste verwijst naar de beperkingen waarmee de leerling te maken heeft, het tweede naar de situatie op de aanmeldende school. Zeer bewust is gekozen voor deze dubbele laag in de toelatingscriteria om daarmee ook de aanmeldende school mee verantwoordelijk te maken. De school moet kunnen aantonen dat er sprake is van een noodzakelijke plaatsing.
Een ander kenmerk van de criteria is de wijze waarop de criteria worden toegepast. Zo zijn in de criteria specifieke kenmerken geformuleerd waaraan de leerling moet voldoen voor plaatsing. Zo moet er bijvoorbeeld - zoals in hoofdstuk 3 al aan de orde was - sprake zijn van "meervoudige en complexe problematiek". Deze criteria worden door de PCL op een afgewogen manier toegepast. Dat wil zeggen: het individuele geval wordt op basis van alle informatie gewogen en het totaalbeeld geeft de doorslag. De menselijke maat en niet de bureaucratie moet bepalend zijn, aldus de betrokkenen.

De personen die met de criteria moeten werken (PCL) en die ermee te maken krijgen (zorgcoördinatoren) oordelen positief over de criteria én over de wijze waarop die worden toegepast. Het algemene oordeel is dat de leerlingen die geplaatst worden op het Flex College ook terecht worden geplaatst. De procedure, zo geeft men aan, heeft ook bureaucratische aspecten, met name in de formulieren die worden gebruikt, maar over het eigenlijke plaatsingsbesluit en de toepassing daarbij van de criteria wordt positief geoordeeld. Dat de PCL daarmee kritisch, maar met menselijke maat een afweging maakt, wordt zeer gewaardeerd.
Kanttekeningen over de criteria hebben te maken met finetuning en met het delen van de kennis. Er zijn een aantal grensgebieden zoals met REC cluster 4. Ook de zij-instroom met een LWOO/Pro-profiel kan tot grensgevallen leiden. Over het algemeen weet men daarin een weg te vinden. Een kwestie die in de toekomst nader bekeken moet worden is de onderinstroom vanuit het primair onderwijs en meer in het algemeen de problematiek van moeilijk plaatsbare leerlingen uit het PO.
Er is duidelijk behoefte om het werk van de PCL meer zichtbaar te maken. De behoefte komt nadrukkelijk niet voort uit ontevredenheid of het vermoeden van onjuist handelen. Er is behoefte om te zien hoe het werkt en er is vraag naar het breder toegankelijk maken van de expertise die de PCL inmiddels heeft opgebouwd in het herkennen en beoordelen van problematieken. De opgebouwde kennis zou als een breed gedragen *body of knowledge* moeten worden verspreid binnen het onderwijsveld.

Procedure
De procedure en criteria voor het verwijzen van leerlingen naar het Flex College zijn bij alle zorgcoördinatoren bekend. Op bijna alle scholen zijn zij ook degenen die de leerlingen aanmelden bij de PCL. Het merendeel van de zorgcoördinatoren geeft aan goede ervaringen te hebben met de procedure: twee derde is overwegend positief, de overigen zijn deels positief, deels negatief. Meer dan drie kwart van de zorgcoördinatoren is positief over de volgende aspecten van de procedure: de bereikbaarheid van de PCL (87 procent overwegend positief), het aanmeldingsformulier (87 procent overwegend positief), de criteria voor aanmelding (81 procent overwegend positief), de duidelijkheid van de procedure (77 procent overwegend positief). Er worden echter ook verbeterpunten aangedragen voor de procedure van aanmelding en plaatsing:

- Verschillende zorgcoördinatoren benoemen als verbeterpunt de terugkoppeling van het besluit over plaatsing in het Flex College. De reacties wijzen op het ontbreken van terugkoppeling, het ontvangen van terugkoppeling enkel via ouders, een trage en/of onduidelijke terugkoppeling;
- Niet alleen de snelheid van terugkoppeling, maar ook de snelheid van de procedure in het algemeen wordt als aandachtspunt aangedragen door de zorgcoördinatoren;
- Enkele zorgcoördinatoren geven expliciet aan mondelinge communicatie over de aanmelding en toelating op prijs te stellen;

- De warme overdracht vanuit het Flex College naar het ROC wordt als verbeterpunt genoemd.

Het gebruik van de aanmeldingsprocedure ligt, zoals hiervoor al aangegeven, moeilijker binnen het ROC dan binnen het VO. Hoewel de zorgcoördinatoren van het ROC goed op de hoogte zijn van de procedure hebben zij, anders dan in het VO, niet een centrale rol in de aanmelding bij het Flex College. Bredere bekendheid over de criteria, procedure en werkwijze van de PCL kan helpen om misverstanden en verkeerde verwachtingen en beelden weg te nemen. Los daarvan constateren de zorgcoördinatoren problemen met het aanmeldingsformulier. De informatie die wordt gevraagd staat op zichzelf niet ter discussie, maar in de praktijk binnen het ROC is de gevraagde informatie vaak erg moeilijk te leveren. Dat komt deels doordat de gevraagde informatie vaak afkomstig zou moeten zijn van de voorgaande school (diagnostische testen, onderwijskundige resultaten, gedragsgeschiedenis). Voor een ander deel heeft het te maken met het feit dat informatie wel beschikbaar is binnen het ROC, maar in andere 'kasten' dan voor de invuller van het formulier toegankelijk. Zo kan het formulier onmacht oproepen en het beeld versterken dat plaatsing op het Flex College "onbegonnen werk" is.

De vraag om de expertise van de PCL beter te gaan benutten voor de kennisopbouw in de preventieve zorgstructuren op de school is hiervoor al genoemd. Een daaraan verwante vraag komt uit het Flex College zelf. Nu functioneert de PCL voor het Flex College voornamelijk als 'slagboom'. Ten behoeve van de toelatingsbeslissing wordt informatie verzameld en een dossier opgebouwd. Dat dossier wordt na plaatsing binnen een onderdeel van het Flex College doorgegeven aan het betreffende onderdeel. In de praktijk blijkt echter dat het PCL-dossier in het verdere traject nauwelijks nog een rol speelt. Het dossier wordt "te dik" of "te ontoegankelijk" genoemd. Liever stelt men op basis van de eigen intake een nieuw dossier samen. Eerder gaven we al aan dat de oorzaak daarvan ligt bij de afzonderlijke onderdelen, hun band met de moederorganisatie en vooral keuze voor de eigen vertrouwde manier van werken (zie hoofdstuk 3).
Tijdens de expertmeeting werd echter ook duidelijk naar voren gebracht dat er verwachtingen zijn ten aanzien van de PCL, die niet overeenkomen met de taakopvatting van de PCL zelf. Zo ziet de PCL haar rol beperkt tot het toelatingsbesluit (voor wat betreft het Flex College). Vanuit het Flex College wordt echter de vraag gesteld waarom de PCL niet een meer op het vervolgtraject gericht document of dossier overdraagt. Zo zou de PCL input kunnen leveren voor een handelingsplan of adviezen met betrekking tot de begeleiding of het te volgen programma. Zo zou de meerwaarde van de PCL voor het Flex College aanmerkelijk kunnen worden vergroot. Vanuit de PCL werd aangegeven dat er geen principieel bezwaar is om op die manier te werken, mits gewaarborgd is dat de diagnostiek onafhankelijk blijft. Wel zou het gaan om een uitbreiding van de taak en moet overwogen worden wat de gevolgen voor de werklast zijn.

4.3 Reboundvoorziening

De PCL formuleert op basis van het zorgdossier de hulpvraag van de aangemelde leerling. Als van een leerling de hulpvraag niet duidelijk is of als de PCL samen met de school verwacht dat er een redelijke kans bestaat voor terugkeer naar het reguliere onderwijs, wordt de leerling in de Reboundvoorziening geplaatst. De Reboundvoorziening werkt alleen voor het voortgezet onderwijs.
In het navolgende wordt eerst een beeld geschetst van de deelnemerspopulatie van de Reboundvoorziening. Vervolgens kijken we naar de meningen van zorgcoördinatoren in het voortgezet onderwijs over de Reboundvoorziening.

Kenmerken deelnemerspopulatie Reboundvoorziening
Op 1 oktober 2009 verbleven 19 jongeren in de Reboundvoorziening. Iets meer dan de helft van deze jongeren is van het vrouwelijke geslacht. De gemiddelde leeftijd van de Rebounddeelnemers is 15 jaar (op 1 oktober 2009). De leeftijd van de jongeren varieert van 13 tot 17 jaar. Het percentage allochtone jongeren bedraagt 21 procent.

Meer dan tweederde van de jongeren (68 procent) volgde, voordat zij aangemeld werden bij de PCL, een vmbo-opleiding. De overige jongeren volgden een opleiding op het niveau vmbo/havo (5 procent), havo (11 procent) of praktijkonderwijs (16 procent).
De meeste jongeren bevonden zich, vóór plaatsing in de Rebound, in het tweede of derde leerjaar van hun opleiding.

De Rebounddeelnemers hebben veelal te maken met een combinatie van problemen. Het zwaartepunt van de problemen ligt bij de gedragsproblematiek: meer dan tweederde van de jongeren heeft te maken met gedragsproblemen. Meer dan de helft heeft (daarnaast) last van problemen in de thuissituatie. Onderstaande tabel geeft een beeld van de problemen waarmee de Rebounddeelnemers te maken hebben.

Tabel 4.4 – Voorkomen soorten problematieken bij deelnemers Rebound

	Percentage
Gedragsproblemen	68
Problemen thuissituatie	53
Leerproblemen	42
Verzuim	42
Lichamelijke klachten	32
Traumatische ervaring & crisis	16
Stoornissen	5
Overige problemen	26

Drie kwart van de jongeren heeft te maken met twee of meer van bovengenoemde problemen. Bij 22 procent gaat het om vijf of meer problemen.

De betrokkenheid van hulpverlenende partijen is een indicatie voor de problemen waarmee een jongere te maken heeft. Onderstaande tabel geeft een overzicht van het percentage Rebounddeelnemers dat contacten heeft of heeft gehad met vormen van hulpverlening.

Tabel 4.5 – Betrokkenheid hulpverlening bij deelnemers Rebound

	Percentage
Leerplicht	74
Bureau Jeugdzorg	47
Schoolmaatschappelijk werk	47
Raad van de Kinderbescherming	26
GGZ	21
Justitie / HALT	11
Overig	42

Slechts één deelnemer heeft geen contact (gehad) met hulpverlenende partijen. De overige jongeren hebben te maken (gehad) met maximaal vier hulpverleners.

Ervaringen zorgcoördinatoren
Een overgrote meerderheid (86 procent) van de zorgcoördinatoren, die ervaring hebben opgedaan met Rebound, geeft aan overwegend positief te zijn over deze voorziening. De overige zorgcoördinatoren zijn voor een deel positief, maar voor een deel ook negatief.
Positieve geluiden zijn er met name over de procedure voor aanmelding en de samenwerking met de (aanmeldende) school. Onderstaande tabel geeft een beeld van de mening van de zorgcoördinatoren over verschillende aspecten van de Reboundvoorziening.

Tabel 4.6 – Mening zorgcoördinatoren over aspecten Rebound (percentages)

	Overwegend positief	Overwegend negatief
Procedure voor aanmelding	95	5
Samenwerking met de school	95	5
Wijze van terugplaatsing	88	12
Toegankelijkheid van de voorziening	81	19
Snelheid van plaatsing	58	42

Uit de tabel blijkt dat de zorgcoördinatoren het minst positief zijn over de snelheid van plaatsing. Dit beeld wordt bevestigd door de verbeterpunten die de zorgcoördinatoren noemen voor de Reboundvoorziening. Verschillende zorgcoördinatoren vinden dat leerlingen sneller geplaatst moeten kunnen worden in de Reboundvoorziening. Hiermee samenhangende verbeterpunten die genoemd worden, zijn het verkorten van de wachtlijst en het verbeteren van de toegankelijkheid. Er moet voldoende plek zijn om leerlingen op te vangen in de Reboundvoorziening. Andere punten die volgens de zorgcoördinatoren aandacht verdienen, zijn een goede voorbereiding van jongeren op terugplaatsing naar school en nazorg.

4.4 Meerwaarde van het Flex College binnen het Nijmeegse onderwijs

In de enquête is aan de zorgcoördinatoren een aantal stellingen voorgelegd om de meerwaarde van het Flex College te beoordelen. De onderstaande tabel geeft de resultaten weer.

Tabel 4.7 – Beoordeling zorgcoördinatoren Flex College

Door de komst van het Flex College…	Eens	Oneens	Geen mening
is het makkelijker geworden om leerlingen te verwijzen	61	36	3
zijn de problemen met leerlingen in mijn school minder geworden	9	79	12
is de samenwerking tussen mijn school en de voorzieningen die nu het Flex College vormen beter geworden	55	33	12
is de kwaliteit van het onderwijs en de zorg binnen de voorzieningen die nu het Flex College vormen beter geworden	44	19	38
lopen er minder risicoleerlingen rond in Nijmegen die geen opvang krijgen	22	25	53
is de bureaucratie toegenomen	55	33	12
wordt beter nagedacht over preventieve zorg op de school zelf	64	31	6
is het lastiger geworden om leerlingen te plaatsen	21	63	15
is de samenwerking tussen de voorzieningen die nu het Flex College vormen beter geworden	49	6	46
is het aanbod voor risicoleerlingen in Nijmegen verbeterd	55	9	36

Het beeld is overwegend positief. Zo geeft men aan dat door de komst van het Flex College de samenwerking tussen de school en het Flex College is verbeterd, dat leerlingen makkelijker verwezen kunnen worden en dat het aanbod voor risicoleerlingen in Nijmegen is verbeterd.

De zorgcoördinatoren zijn het evenwel niet altijd eens in hun oordeel. Zo vindt ruim zestig procent dat het makkelijker is geworden om leerlingen te verwijzen, maar is een derde van de zorgcoördinatoren het daarmee niet eens. Dat geldt ook voor andere punten waar een meerderheid positief oordeelt en een minderheid kritischer is. Het zijn met name de zorgcoördinatoren van ROC Nijmegen die vaker een negatiever oordeel hebben. Zoals hiervoor al aangegeven worden de komst van het Flex College en de procedure voor plaatsing verschillend beoordeeld in het VO en ROC.
Ruim de helft van de zorgcoördinatoren vindt dat de bureaucratie is toegenomen.
Bijna tweederde zegt dat door de komst van het Flex College er beter wordt nagedacht over de preventieve zorg op de school zelf.
Op de vraag of door het Flex College er nu minder leerlingen met problemen op de scholen rondlopen, antwoord de meerderheid van de zorgcoördinatoren ontkennend.

Uit de gesprekken die met direct betrokkenen zijn gevoerd blijkt dat het aanbod van het Flex College een belangrijk aandachtspunt is. Benadrukt wordt dat het Flex College in de huidige situatie niet dekkend is. Punten die genoemd worden zijn:

- Het aanbod van een havo- en vwo-opleiding voor jongeren met een externaliserende problematiek en een vwo-opleiding voor jongeren met autisme.
- Er is geen aanbod voor mbo-leerlingen op niveau 2 (op dat punt zijn inmiddels initiatieven genomen, zie par. 4.1).

Naast de vraag om het aanbod van het Flex College uit te breiden of beter af te stemmen op de vraag, uit men de behoefte om een scherper beeld te krijgen van de meerwaarde van het Flex College. Waarin onderscheidt het Flex College zich? Voor welke doelgroepen is het Flex College bedoeld? De vraag naar een sterkere profilering heeft niet alleen betrekking op de doelgroep of de behaalde resultaten. Het geldt ook voor de manier van werken van het Flex College. Het belang van methodiekontwikkeling wordt onderstreept voor de meerwaarde van het Flex College.

Men onderkent de moeite en tijd die het kost om de onderdelen die het Flex College vormen tot een eenheid te maken. Er is begrip voor het feit dat daar veel energie in wordt gestoken. Tegelijkertijd roept men op om nu de slag naar verbetering en verankering van werkprocessen, methodieken, dossiervorming en beleid te maken. Het interne ontwikkelproces heeft een versnelling nodig om de positie van het Flex College te versterken en om zo scholen en jongeren beter te kunnen bedienen.
In het verlengde hiervan wordt ook aangegeven dat het tijd is om de samenwerking met andere partijen uit te bouwen. In de aanloop naar het Flex College waren verschillende partijen kritisch over de positie en rol van het Flex College in het Nijmeegse onderwijs. Vanuit bijvoorbeeld het speciaal onderwijs en praktijkonderwijs werd er afwachtend gekeken naar de ontwikkeling van het Flex College. Van mogelijke twijfel over de rol van het Flex College is bij die partijen nu geen sprake meer. De taakafbakening met het voortgezet speciaal onderwijs, het praktijkonderwijs en ook de St. Jorisschool is duidelijk. De tijd van afwachten, zo geeft men aan, is nu voorbij. Het is

tijd om de samenwerking intensiever op te zoeken Ook is het wenselijk dat de samenwerking tussen Flex College en Jongerenloket verder ingevuld wordt.

Het Flex College bestaat nog maar kort. Dat besef is bij alle betrokkenen terdege aanwezig. Het algemene oordeel over de vorming van het Flex College is positief, maar er worden, zoals we zagen, ook kritische kanttekeningen gemaakt:

- De versterking van de preventieve zorgstructuur in het VO is tijdelijk minder geweest en vraagt hernieuwde aandacht.
- De verbinding met de zorgstructuur (in ontwikkeling) binnen het ROC behoeft op meerdere punten verbetering.
- Interne processen (intake, methodiekontwikkeling, onderwijs, dossiervorming) en interne samenwerking behoeven verdere en versnelde ontwikkeling.
- Samenwerking met derden moet worden uitgebreid.

Men spreekt breed van 'een volgende fase': na een periode van gewenning, organisatorische aanpassingen en zoeken naar nieuwe vormen is nu de tijd gekomen om de kracht van het Flex College verder uit te bouwen en zichtbaar te maken.

4.5 Conclusies

Naar het algemeen oordeel van de respondenten functioneert de zorgstructuur in het VO redelijk goed. Ook de plaats van het Flex College binnen het geheel van de zorgstructuur in het VO is goed bepaald. Van verschillende kanten wordt erop gewezen dat de vorming van het Flex College binnen het Samenwerkingsverband VO-ROC er - overigens naar men vindt wel begrijpelijk - toe heeft geleid dat de inbreng van het Samenwerkingsverband in het versterken van de preventieve zorgstructuur in het VO tijdelijk minder is geweest. Om de balans tussen de preventieve zorg in de scholen en de curatieve zorg in het Flex College in evenwicht te houden is het noodzakelijk dat er extra wordt ingezet juist ook op de preventieve zorg.
Een goed werkende preventieve zorgstructuur binnen het ROC is een belangrijke voorwaarde voor het functioneren van het Flex College. De zorgstructuur als geheel is binnen het ROC nog onvoldoende ontwikkeld. Binnen ROC Nijmegen zijn en worden stappen gezet om de uitval terug te dringen en als onderdeel daarvan, de zorgstructuur te versterken. Belangrijk is dat op het niveau van de zorgcoördinatoren de samenwerking met het VO en met het Samenwerkingsverband VO-ROC is verbeterd.

Het beeld is dat de vorming van het Flex College de afstand van de AKA (en in mindere mate VAVO) tot de overige delen van het ROC heeft vergroot. Het gaat vooral om beeldvorming. Maar het blijkt ook dat men nog niet gewend is aan de striktere toelatingsprocedure voor het Flex College (in vergelijking tot de vroegere AKA). In het voortgezet onderwijs wordt elke verwijzing gekanaliseerd via het ZAT en

de zorgcoördinator, die goed bekend zijn met de procedure voor toelating. Binnen het ROC functioneert dat nog niet, of althans ten dele niet op die manier.

De personen die met de toelatingscriteria voor het Flex College werken, oordelen positief over de criteria én over de wijze waarop die worden toegepast. Het algemene oordeel is dat de leerlingen die geplaatst worden op het Flex College ook terecht worden geplaatst. De procedure, zo geeft men aan, heeft ook bureaucratische aspecten, maar over het eigenlijke plaatsingsbesluit en de toepassing daarbij van de criteria wordt positief geoordeeld. Het gebruik van de aanmeldingsprocedure ligt moeilijker binnen het ROC dan binnen het VO. Bredere bekendheid over de criteria, procedure en werkwijze van de PCL kan helpen om misverstanden en verkeerde verwachtingen weg te nemen.

Een overgrote meerderheid (86 procent) van de zorgcoördinatoren, die ervaring hebben opgedaan met Rebound, geeft aan overwegend positief te zijn over deze voorziening.

Het beeld over de algemene meerwaarde van het Flex College is overwegend positief. Zo geeft men aan dat door de komst van het Flex College de samenwerking tussen de school en het Flex College is verbeterd, dat leerlingen makkelijker verwezen kunnen worden en dat het aanbod voor risicoleerlingen in Nijmegen is verbeterd. Het zijn echter de zorgcoördinatoren van ROC Nijmegen die vaker een negatiever oordeel hebben.

Men onderkent de moeite en tijd die het kost om de onderdelen die het Flex College vormen tot een eenheid te maken. Tegelijkertijd roept men op om nu de slag naar verbetering en verankering van werkprocessen, methodieken, dossiervorming en beleid te maken. Het interne ontwikkelproces heeft een versnelling nodig om de positie van het Flex College te versterken en om zo scholen en jongeren beter te kunnen bedienen.

5 Samenvatting en conclusies

5.1 Samenvatting

Extern rendement - nulmeting

1) Het onderwijsprogramma van de leerlingen op het Flex College maakt duidelijk of een leerling op weg is naar een startkwalificatie (diploma havo/vwo of mbo-niveau 2). Een diploma van het vmbo of AKA geldt niet als een startkwalificatie. Een AKA-opleiding kan wel als eindonderwijs worden aangemerkt.
   - 52 procent van de deelnemers is op weg naar een startkwalificatie (havo/vwo) binnen het Flex College;
   - 35 procent van de deelnemers is op weg naar een vmbo-diploma en vervolgens aangewezen op vervolgonderwijs;
   - 12 procent volgt een AKA-opleiding, hetzij als eindonderwijs, hetzij als voorbereiding op doorstroom naar mbo-niveau 2.

   Het overzicht laat zien dat voor 35 procent van de deelnemers het onderwijstraject daarmee nog niet is afgesloten: zij hebben mogelijk hun vmbo-diploma, maar nog geen startkwalificatie.

Intern rendement - nulmeting

2) De deelnemers van het Flex College passen voor het merendeel in het profiel van de risicoleerling met meervoudige en complexe problematiek. Dat geldt zeker voor de onderdelen vmbo, AKA en Eigenwijs. Onder de VAVO-deelnemers is er een grote groep die niet zozeer vanuit een probleemsituatie kiest voor het VAVO, maar eerder vanuit de wens om aanvullend onderwijs te volgen. Dat neemt niet weg dat met name onder de (jongere) vmbo-t-deelnemers van het VAVO er een grote groep is (44%), die te maken heeft met meervoudige problematiek. In het totaal kan ruim een derde van de VAVO-deelnemers aangemerkt worden als risicodeelnemers met meervoudige problematiek.

3) De meeste problemen bij de deelnemers van het Flex College doen zich voor op het gebied van het leren (achterstanden, studiehouding, voorgaande schoolloopbaan) en gedrag. Terwijl de deelnemers van vmbo en AKA vaker een gedragsprobleem hebben, hebben die van Eigenwijs vaker een stoornis. In beide gevallen gaat het om een probleem dat meestal in combinatie met andere problemen optreedt. Problemen in de thuissituatie doen zich vooral voor bij de deelnemers van

AKA en Eigenwijs. Lichamelijke gezondheidsproblemen spelen een relatief geringe rol. Financiële problemen komen slechts in uitzonderingsgevallen voor.

Omgevingsrendement - Relatie Flex College met preventieve zorgstructuur VO

4) Naar het algemeen oordeel van de respondenten functioneert de zorgstructuur in het VO redelijk goed. De sleutelposities (zorgcoördinator, ZAT, PCL) zijn over het algemeen goed bezet en de rol- en taakverdelingen zijn redelijk uitgekristalliseerd. Aanvankelijk was er tussen scholen een groot verschil in verwijsgedrag, maar geleidelijk is daarin een normalisering ontstaan. De waarnemingen van de PCL bevestigen dat. De plaats van het Flex College binnen het geheel van de zorgstructuur in het VO is, met andere woorden, redelijk goed bepaald.

5) Van verschillende kanten wordt erop gewezen dat de vorming van het Flex College binnen het Samenwerkingsverband VO-ROC er - overigens naar men vindt wel begrijpelijk - toe heeft geleid dat de inbreng van het Samenwerkingsverband in het versterken van de preventieve zorgstructuur in het VO tijdelijk minder is geweest. Om de balans tussen de preventieve zorg in de scholen en de curatieve zorg in het Flex College in evenwicht te houden is het noodzakelijk dat er extra wordt ingezet juist ook op de preventieve zorg. Men wijst in dat verband ook op de invoering van de Wet Passend onderwijs, die voor de scholen ingrijpende consequenties kan gaan hebben.

Omgevingsrendement - Relatie Flex College met preventieve zorgstructuur VO

6) Binnen ROC Nijmegen zijn en worden stappen gezet om de uitval terug te dringen en als onderdeel daarvan, de zorgstructuur te versterken. Zo is men bezig een systeem te ontwikkelen waarmee studenten bij de intake ingedeeld kunnen worden in categorieën, die het mogelijk maken een begeleiding op maat te bieden. Voor die begeleiding wordt expertise en capaciteit ingezet. In die beoogde structuur vormt het Flex College de voorziening, waar deelnemers geplaatst kunnen worden die ook met een aangepast programma en extra begeleiding niet binnen het ROC geholpen kunnen worden.

7) Belangrijk is dat op het niveau van de zorgcoördinatoren de samenwerking met het VO en met het Samenwerkingsverband VO-ROC is verbeterd. Er zijn meer contacten, de rol van de PCL is goed bekend bij de zorgcoördinatoren van het ROC, evenals de procedures voor plaatsing op het Flex College.

8) Het beeld is dat de vorming van het Flex College de afstand van de AKA (en in mindere mate VAVO) tot de overige delen van het ROC heeft vergroot. Het gaat vooral om beeldvorming. Maar het blijkt ook dat men nog niet gewend is aan de

striktere toelatingsprocedure voor het Flex College (in vergelijking tot de vroegere AKA). In het voortgezet onderwijs wordt elke verwijzing gekanaliseerd via het ZAT en de zorgcoördinator, die goed bekend zijn met de procedure voor toelating. Binnen het ROC functioneert dat nog niet, of althans ten dele niet op die manier.

9) Men signaleert dat de groep van zogenaamde overbelasten veel groter is dan die, die worden opgevangen binnen het Flex College. De verhouding tussen datgene wat daar binnen het ROC aan wordt gedaan en wat gedaan wordt in het Flex College is nog onvoldoende duidelijk. Evenmin is er sprake van samenwerking, kennisuitwisseling of ondersteuning.

10) Een categorie risicodeelnemers op het ROC raakt nu tussen wal en schip. Deelnemers die nu een opleiding volgen op niveau 2 en in de problemen raken, of deelnemers met de capaciteit voor niveau 2 die vanwege problemen eigenlijk niet kunnen beginnen, kunnen moeilijk geplaatst worden. Plaatsing in het Flex College ligt niet voor de hand. Afgezien van de vraag of de problematiek van de leerling plaatsing rechtvaardigt, is het aanbod van de AKA als niveau 1 opleiding niet passend voor deze groep. Recent is het Flex College gestart met een opleidingsaanbod op niveau 2 in samenwerking met opleidingen binnen het ROC.

Omgevingsrendement - Toelatingscriteria en -procedure Flex College

11) De personen die met de toelatingscriteria voor het Flex College werken, oordelen positief over de criteria én over de wijze waarop die worden toegepast. Het algemene oordeel is dat de leerlingen die geplaatst worden op het Flex College ook terecht worden geplaatst. De procedure, zo geeft men aan, heeft ook bureaucratische aspecten, maar over het eigenlijke plaatsingsbesluit en de toepassing daarbij van de criteria wordt positief geoordeeld. Dat de PCL daarmee kritisch, maar met menselijke maat een afweging maakt, wordt zeer gewaardeerd.

12) Er is duidelijk behoefte om het werk van de PCL meer zichtbaar te maken. De behoefte komt nadrukkelijk niet voort uit ontevredenheid. Er is behoefte om te zien hoe het werkt en er is vraag naar het breder toegankelijk maken van de expertise die de PCL heeft opgebouwd in het herkennen en beoordelen van problematieken. De opgebouwde kennis zou als een breed gedragen *body of knowledge* moeten worden verspreid binnen het onderwijsveld.

13) De procedure en criteria voor het verwijzen van leerlingen naar het Flex College zijn bij alle zorgcoördinatoren bekend. Op bijna alle scholen zijn zij ook degenen die de leerlingen aanmelden bij de PCL. Het merendeel van de zorgcoördinatoren geeft aan goede ervaringen te hebben met de procedure.

14) Het gebruik van de aanmeldingsprocedure ligt moeilijker binnen het ROC dan binnen het VO. Bredere bekendheid over de criteria, procedure en werkwijze van de PCL kan helpen om misverstanden en verkeerde verwachtingen weg te nemen. Los daarvan constateren de zorgcoördinatoren van het ROC problemen met het aanmeldingsformulier. De informatie die wordt gevraagd staat op zichzelf niet ter discussie, maar in de praktijk binnen het ROC is de gevraagde informatie vaak erg moeilijk te leveren.

15) Nu functioneert de PCL voor het Flex College voornamelijk als 'slagboom'. Ten behoeve van de toelatingsbeslissing wordt informatie verzameld en een dossier opgebouwd. In de praktijk blijkt echter dat het PCL-dossier in het verdere traject nauwelijks nog een rol speelt. Vanuit het Flex College wordt echter de vraag gesteld waarom de PCL niet een meer op het vervolgtraject gericht document of dossier overdraagt. Zo zou de PCL input kunnen leveren voor een handelingsplan of adviezen met betrekking tot de begeleiding of het te volgen programma. Vanuit de PCL werd aangegeven dat er geen principieel bezwaar is om op die manier te werken, mits de diagnostiek onafhankelijk kan blijven. Wel zou het gaan om een uitbreiding van de taak en moet overwogen worden wat de gevolgen voor de werklast zijn.

Omgevingsrendement - Reboundvoorziening

16) Een overgrote meerderheid (86 procent) van de zorgcoördinatoren, die ervaring hebben opgedaan met Rebound, geeft aan overwegend positief te zijn over deze voorziening. Positieve geluiden zijn er met name over de procedure voor aanmelding en de samenwerking met de (aanmeldende) school. Het minst positief zijn de zorgcoördinatoren over de snelheid van plaatsing.

Omgevingsrendement - Meerwaarde Flex College

17) Het beeld over de algemene meerwaarde van het Flex College is overwegend positief. Zo geeft men aan dat door de komst van het Flex College de samenwerking tussen de school en het Flex College is verbeterd, dat leerlingen makkelijker verwezen kunnen worden en dat het aanbod voor risicoleerlingen in Nijmegen is verbeterd. Het zijn echter de zorgcoördinatoren van ROC Nijmegen die vaker een negatiever oordeel hebben.

18) Uit de enquête onder zorgcoördinatoren blijkt dat door de komst van het Flex College er beter wordt nagedacht over de preventieve zorg op de school zelf. Maar op de vraag of door het Flex College er nu minder leerlingen met problemen op de scholen rondlopen, antwoordt de meerderheid van de zorgcoördinatoren ontkennend.

19) Uit de gesprekken die met direct betrokkenen zijn gevoerd blijkt dat het aanbod van het Flex College een belangrijk aandachtspunt is. Benadrukt wordt dat het Flex College in de huidige situatie niet dekkend is. Punten die genoemd worden zijn havo/vwo voor jongeren met een externaliserende problematiek, vwo voor jongeren met autisme en aanbod voor mbo-leerlingen op niveau 2 (op dat punt zijn inmiddels initiatieven genomen).

20) Men onderkent de moeite en tijd die het kost om de onderdelen die het Flex College vormen tot een eenheid te maken. Tegelijkertijd roept men op om nu de slag naar verbetering en verankering van werkprocessen, methodieken, dossiervorming en beleid te maken. Het interne ontwikkelproces heeft een versnelling nodig om de positie van het Flex College te versterken en om zo scholen en jongeren beter te kunnen bedienen.

21) In de aanloop naar het Flex College waren verschillende partijen, waaronder het speciaal onderwijs en praktijkonderwijs, kritisch over de positie en rol van het Flex College in het Nijmeegse onderwijs. Van eventuele twijfel over de rol van het Flex College is bij die partijen nu geen sprake meer. De taakafbakening met het voortgezet speciaal onderwijs en praktijkonderwijs is duidelijk. Het is tijd om de samenwerking intensiever op te zoeken.

5.2 Conclusies en aanbevelingen

Uit het onderzoek komt een positief beeld naar voren over de rol en ontwikkeling van het Flex College tot nu toe. Er zijn een aantal positieve effecten zichtbaar, zoals een goede verbinding met de zorgstructuur in het voortgezet onderwijs en een succesvol toelatingsbeleid. Dat komt ook tot uitdrukking in het profiel van de deelnemers van het Flex College, dat - behoudens de meeste VAVO-deelnemers - beantwoordt aan het criterium van meervoudige en complexe problematiek.

Belangrijk is ook om vast te stellen dat het onderzoek geen aanwijzingen oplevert om tot ingrijpende structuurveranderingen te komen. In dit onderzoek is geen evaluatie uitgevoerd van de interne organisatie van het Flex College, maar in het oordeel van de belanghebbenden die zijn gesproken of bevraagd is niet naar voren gekomen dat een wens zou zijn om het Flex College fundamenteel te heroverwegen, de samenstelling te wijzigen, de toelating te herzien of de organisatiestructuur drastisch aan te passen.

Het onderzoek levert tal van aanknopingspunten en suggesties voor verbeteringen. De vier belangrijkste punten lichten we er nogmaals uit. Aan de punten verbinden we aanbevelingen.

De versterking van de preventieve zorgstructuur in het VO vraagt hernieuwde aandacht.

- Stel een programma op voor verdere verbetering van de preventieve zorgstructuur in het voortgezet onderwijs. Baseer het programma op een gedegen analyse van de huidige zwakke plekken en op de eisen die ontstaan door toekomstige ontwikkelingen (o.a. passend onderwijs).
- Benoem de versterking van de preventieve zorgstructuur in het voortgezet onderwijs als kerndoel van het Samenwerkingsverband VO-ROC. Maak binnen het Samenwerkingsverband twee werkorganisaties: één gericht op de preventieve zorgstructuur VO en één op het Flex College.

De verbinding met de zorgstructuur (in ontwikkeling) binnen het ROC behoeft op meerdere punten verbetering.

- Verbeter de aansluiting tussen Flex College en de interne zorgstructuur van het ROC door:
  - stroomlijning van de aanmeldingsprocedure,
  - voorlichting bij sleutelpersonen binnen het ROC over de rol en taak van het Flex College,
  - uitwisseling tussen Flex College en opleidingen met relatief veel 'overbelasten' binnen het ROC,
  - afstemming met op specifieke risicogroepen gerichte voorzieningen binnen het ROC, zoals de Restart-projecten,
  - versnelde uitbouw van de interne zorgstructuur binnen het ROC.
- Onderzoek de mogelijkheden en meerwaarde van een AKA type II (schakel naar niveau 2) om de opleidingen op niveau 2 te ontlasten. Betrek in het onderzoek de vraag wat de beste positie is voor een dergelijke AKA-voorziening, wel of niet binnen het Flex College.

Interne processen (intake, methodiekontwikkeling, onderwijs, dossiervorming) en interne samenwerking behoeven verdere en versnelde ontwikkeling.

- Stel een plan op voor verdere en versnelde integratie en verbetering van het primaire proces van onderwijs en begeleiding. Geef daarin aan hoe de ontwikkelingen geborgd worden in de professionals en in de werkmethodieken.
- Geef de PCL de taak om voor elke toegelaten deelnemer een basisdocument op te stellen dat de betrokken medewerkers in het Flex College bondig en adequaat informeert over de deelnemer en dat als basis kan dienen voor een op te stellen handelingsplan.

- Verbeter over de gehele linie binnen het Flex College het planmatig en methodisch handelen. Vergroot de transparantie van processen, inclusief onderwijs en begeleiding.

Samenwerking Flex College met derden moet worden uitgebreid.

- Organiseer een startconferentie met een aantal samenwerkingspartners met als doel om samenwerkingspunten te inventariseren en afspraken te maken over intensivering van de samenwerking op die punten.
- Organiseer de afstemming en samenwerking tussen Flex College en REC cluster 4 (Kristallis scholengroep en ambulante begeleiding) met het oog op de aanpalende doelgroepen en de ontwikkelingen rondom Passend onderwijs.
- Organiseer de afstemming en samenwerking tussen Flex College en partijen in de Jeugdzorg en GGZ.

Tot slot vatten we nog kort de belangrijkste aanbevelingen samen met betrekking tot de toekomstige meting van het externe en interne rendement. Om in de toekomst daadwerkelijk zicht te krijgen op het externe en interne rendement is het noodzakelijk om over betere en meer betrouwbare gegevens te kunnen beschikken.

- Stel een basisset van gegevens op die voor alle deelnemers van het Flex College van toepassing is en die uniform wordt toegepast in alle onderdelen van het Flex College. Reorganiseer het geheel van gebruikte dossiers en volgsystemen zodanig dat er minimale overlap overblijft. Voorkom het bestaan en ontstaan van schaduwdossiers.
- Zorg voor robuuste en eenvoudig te gebruiken instrumenten om de gegevens te verzamelen en op te slaan. Zorg voor een helder begrippenkader. Zorg voor een consequente toepassing (invullen en raadplegen). Sluit het 'informatiesysteem' aan op de ontwikkeling van meer methodische en planmatige werkvormen.
- Voer periodieke metingen uit (monitoring) om het externe en interne rendement te meten.
- Koppel het monitoringsbestand met de BRON-gegevens die de gemeente kan leveren om jongeren ook na uitstroom bij het Flex College te kunnen blijven volgen.

Bijlage – Overzicht geïnterviewde personen en deelnemers expertmeeting

Geïnterviewde personen

Naam	Organisatie	Functie
T. van Aalsum	ROC Nijmegen	Sectordirecteur
M. Benrida	Ministerie van OCW	Accountmanager VSV
M. Conijn	Flex College, Eigenwijs	Jongerenwerker, ICT
J. Eijkhout	Scholengroep Rijk van Nijmegen	Algemeen directeur
J. Hoesen	Samenwerkingsverband VO-ROC	Casemanager, lid PCL
C. van 't Hullenaar	Jongerenloket	Leidinggevende
D. Kutschenreuter	Gemeente Nijmegen	RMC-coördinator
P. van der Meer	Flex College, VAVO	Teamleider
J. Omvlee	Praktijkschool	Algemeen directeur
J. Rood	Samenwerkingsverband VO-ROC	Directeur
M. van Steen	Bureau Jeugdzorg	Coördinator
I. Thoonsen	Flex College, CBA AKA	Zorgcoördinator
K. Vos	Kristallis	Directeur
G. Vullings	Flex College, CBA vmbo	Zorgcoördinator

Deelnemers expertmeeting toelatingsprocedure en -criteria Flex College

Naam	Organisatie	Functie
E. Galema	ROC Nijmegen	Zorgcoördinator
P. Hieltjes	Flex College	Adviseur onderwijs
J. Hoesen	Samenwerkingsverband VO-ROC	Casemanager, lid PCL
J. Kniest	Samenwerkingsverband VO-ROC	GZ psycholoog, lid PCL
T. Notermans	ROC Nijmegen	Zorgcoördinator
H. ter Reegen	Flex College	Locatiemanager CBA onder- en bovenbouw
J. Rood	Samenwerkingsverband VO-ROC	Directeur
I. Schils	Flex College	Directeur